BERBANG

Organa Federasyona Komelên Kurdistanê Li Swêdê * Sal 6 Hejmar 7/87 (45)

www.arsivakurd.org

BERBANG

Organa Federasyona Komelên Kurdistanê
Li Swêdê
Organ för Kurdiska Riksförbundet

Berpirsiyar
K. Îzol
Serekredaktor
R. Zîlan
Redaksiyon
M. Bekir, C. Hayderî, J. Kurdo, R. Simo
Karê teknîkî
Broyê Macîr, Bavê Rojbîn

Ansvarigutgivare
K. Izol
Chefredaktör
R. Zilan
Redaktion
M. Bekir, C. Hayderi, J. Kurdo, R. Simo
Sättning och layout
Broyê Macir, Bavê Rojbin

Adress
Box 45205
S-104 30 Stockholm

Telefon
08/68 60 60

Postgiro
64 38 80-8

Abonetî/Prenumeration
Kes/Enskilda: 100 Skr./sal-år
Meqam Myndigheter: 200 Skr./sal-år

Îlan/Annons
Rûpela paşîn/Baksida: 2000 Skr.
Rûpelên navîn/Insidor: 1000 Skr.

Redaksiyon ne berpirsiyarê nivîsarên bi îmze û axaftinên Federasyonê ye. Nivîsarên ku ji Berbangê re tên şandin, heke çap jî nebin, li xwedî nayên vegerandin.

ISSN-0281-5699

Berga pêşîn: Madhat M.Alî

Sal: 6 Hejmar 7/87 (46) 15.12.1987

Piştî şêst salî careke din Mufetîşê giştî

Xelîl Xozan

Berî şêst salî, di 26-ê Hezîrana 1927-an de parlamenta Tirkiyê, ji bo Kurdistanê Mufetîşê Giştî (Umumî Mufetîş) damezirandibû. Ew Mufetîşê Giştî bi xwe re sîstemeke îdariye cûda, lê ne nû, yanê wek sîstemeke waliyê kolonî dianî. Bi pêkanîna Mufetîşê Giştî va, di nav wîlayetên Kurdistanê de heyşt wîlayet: Xarpût (Eleziz), Riha (Urfa), Bedlis, Hekarî, Wan, Diyarbekr, Sêrt û Mêrdîn diketin bin selahiyeta Mufetîş Îbrahîm Talî (Ongoren). Çawa tê zanîn di 1935-an de jî li Dêrsimê Mufetîşêkî giştî hatibû damezirandinê.

Selahiyet û otorîta Mufetîşê Giştî wek otorîta dewletê bi xwe bû. Ji bo asayîş û karê înzibatî qolordiyeke taybetî hatibû pêk anîn, li gor plan û programa dewletê, gerek gelê kurd ji aliyê siyasî, çandî û civakî de bihata îzolekirinê; pêşiya ziman û miletperweriyê bihata girtin, da ku ew êdî nikaribi careke din doza van pirsan bikin.(?)

Sal 1987. Li pey dawî anîna gerandina leşkerî, ku heft salan domandi bû, dewleta Tirk li ser navê "Olaganustu Hal Bolge Valiligi" bi qerernameke taybetî va li Kurdistanê careke din Mufetîşê Giştî (Umumî mufetîş), waliyê koordînator, damezirand. Merivê Kontrgerîllayê, walî Hayrî Kozakçioglu, bi selahiyetên bêsînor ve bû waliye giştî. Bo yazdeh (11) wîlayetên Kurdistanê: Xarpût(Eleziz), Mêrdîn, Dersîm, Diyarbekr, Sêrt, Bîngol, Hekarî, Wan, Adiyeman, Urfa(Riha) û .... dikevin bin otorîta walîyê giştî. Selahiyetên waliyê giştî, Kozakçioglu, bi rastî jî selahiyetên pir taybetî ne:

-Îstixbarata Tirkiyê (MÎT), ya ku li Kurdistanê kar dike, dê bi temamî bi walî ve bê girêdanê. Ji bo xurtkirina istixbaratê dê ji dewletê alîkarîke mezin bistîne.

-Hêzên leşkerî dê bi giştî, di bin otorîta walî de bin.

-Hemû tayîn û terfiyên memûran di destê walî de ne.

-Waliyê giştî, kingê bixwaze dê bikaribe cîhên gund û mezran biguhêrîne û dê karibe dest bide ser malên wan.

-Hêzên di bin kontrola walî de, dê bikaribin li derveyî yazdeh wilayetan jî operasyonan bikin.

-Hemû tesîs, avahî, hacet û personelê van wîlayetan dê di bin tasarûfa walî de bin, dê wek daxwaza wî bên bi kar kirin.

-Hemû karên çapemeniyê (rojname, kovar, pirtûk) dê di bin kontrola walî de bin.

-Tu kes nikare mudaxaleyî selahiyeta walî bike. Biryara wî nayen muhakeme kirin û nayên temyiz kirin.

- Budçeke taybetî û pewîstiyên din, dê di bin teserûfa walî de bin. Ev yek naye kontrol kirin.

Bêgûman pozîsyona waliyê giştî ji bo gelê Kurd ne tiştekî nû ye û ne jî anormal e. Gelê Kurd ev yek di dîroka xwe da pir caran dîtiye û derbas kiriye û wek Kozakçioglu, pir walî hatine û çûne: Wek Îbrahîm Talî (Ongoren), Avnî Dogan, Tahsîn Uzer, Abîdîn Ozmen, Abdullah paşa û hwd. Wan giştan, bi otorîte û selahiyetên mezin ve, xwestine gelê Kurd di nav xwe da bipişêvin û dîrok, çand û hebûna wî ji holê rakin. Lê belê her û her gelê kurd xwe bi camerî parastiye û ber xwe daye; nehiştiye ew otorîte û planên tarî bighêjin armancên xwe.

Lê belê damezrandina Waliyê Giştî, bi xwe re munaqeşeke nû anî. Îro ev pirs di nav kesên siyasî, zana(!) û eskeran de bi xurtî tê minaqeşe kirin. Gelo ji bo çi? Ma ew kes naxwazin otorîta dewleta Tirk li Kurdistanê xurt be? Gelo ew naxwazin tekoşîna gelê Kurd bê şikandinê? Bêgotin ji bilî çep û hin demokratan, daxwaziya hemûyan ew e.

www.arsivakurdi.org

Her çiqas waliyê nû, Kozakçioglu, otorîte û selahiyetên wî wek yên Mufetişê berê bin jî, lê êdî "di bin piran re gelek av derbas bûn". Tedbîrên berî şêst salî, ji dewleta Tirk ra nabin derman. Rewş û dinya hate guhartin û diguhêre, pewîst e ew jî xwe biguhêrînin. Merkeza munaqaşa îroyîn ev e. Ew kes dipirsin: Em dikarin bi metodên duhî peşiya hedîsên îroyîn bigrin û rawestînin? Hinek "erê", hinêk "na" dibêjin.

Derî hukûmeta Ozal û Evren, siyasetzanên nas û partiyên bûrjûwazî yên din wek Partiya Rêya Rast(DYP), Partiya Sosyaldemokrat ya Gel(SHP) û Partiya Çep ya Demokrat(DSP) bi damezrandina waliyê giştî şik û ditînên xwe eşkere dikin û dibêjin: Ew yek bi xwe ra ji bo me astengekê tîne û ji bo imkanan dide propaganda separatîstan, ku ew bêjin ev statû, wek statûya kolonyalîst û koloniyan e.

Bêgoman bi hatin û damezrandina waliyê Giştî ve, statûya Kurdistanê da tu tiştt nayê guharandin. Ji ber ku ev statûya îroyîn ji sedsalan û bi vir de, ji aliyê otorîta dijmin de hatiye saz kirin û tê domandinê. Waliyê wek Kozakçioglu û otorîta wî di dîroka Kurdîstanê de bêhijmar hatine û çûne. Sibe Kazakçioglu ji Kurdisatanê here, dîsa tu tişt nayê guhêrandin. Ji bo ku Kurdistan bi hatin û çûyîna waliyên giştî ve ne bindest dibe, ne jî azad. Hebûna pirsa netewî civakî û siyasî heta ku çaresar nebe, dê rewş weke xwe bimîne. Pirsa waliyê giştî, li Kurdistanê li tenê santralîzekirina otorîta dewleta Tirk e.

Burjuwaziyê Tirkiyê îro zêdetir li ser du pirsan gelekî radiweste. Yek ji wana çerçeva munaqaşekirina pirsa Kurdan e, ya din jî entegrasyona bazara Hevboş ya Ewrûpayê (BHE) û platformên wê yên siyasî ne. Ji ber ku sedemên bingehîn yên kapitalîzma Tirkiyê girêdayî wê sistemê ye. Di nav van herdu pirsan de ji bo bûrjûwazî paradoksek heye. Ji alîkî de dixwazin zêdetir entegreyî wê sistemê bin û ji alîkî din de ji di nav vê sistemê de munaqeşekirina pirsa gelê kurd ya netewî derdikeve pêşiya wan.

Demeke ku hûkûmata Ozal muraceata xwe întîqali BHE'yê kiriye. Ji aliyê din jî endametiya Tirkiyê ya daîmî di Konseya Ewrûpî de tê munaqeşe kirin. Ji Bo van her du platforman jî, gelek pirsên girîng li pêşiya karbidestên Tirk sekinîne. Ji alikî de ji bo entegrasyona aborî rewşa Tirkiyê pir dijware. Tirkiye bi rastî jî di nav krîzeke aborî de ye û bi wê aboriya xwe va tu car nikare bi welatên ECC'ê ve reqabeta aborî bike, deynên derva îro di ser 35 milyar dolarî re ne, enflasyon her roj diçe zêdetir bilind dibe, niha di ser 40-î re ye, bihatiya jiyînê bi rastî jî bûye "Mûcîza Tirkiyê", hejmara bêkaran gihiştiye 8 milyonan. Ev yek bi xwe ji bo BHE'yê problemên mezin çêdike. Ji aliyê din de, rewşa Tirkiyê ya di Konseya Ewrûpa de tenê bi yek gotinê ve mirov dikare îzah bike: Ew jî rûreşî ye. Ji bo ku Tirkiye, di bin cîzmên diktatoriya faşîst da, di dîroka xwe de rojên xwe yên herî tarî dijî. Çîna karbidestên Tirk, li ser gelê Kurd û Tirk zordariyeke bê sînor dikin. Bi hezaran ronakbîr, aştîxwaz, soreşger û welatparêzên herdu gelan, di bin diktatoriya faşîst da bi salane tên zêrandinê. Ji nûnerê Tirkan re eşkere tê gotin: Pirsa entegrasyona we bi xwe re pir pirsan tîne û pêwîst dibîne; hûn eger wan norman neynin cîh, qebûlkirina we dikeve avê. Eger di Welatekî de demokrasî û mafê mirovatiyê tunebin, em çawa dikarin wî welatî hildine nav xwe.

Îro di Kurdîstana Bakur de 12 milyon Kurd dijîn û bin bandora Tirkandane. Û tu mafên wan yên netewî û demokratîk jî tune ne. zimanê di ku bi kemanî 25 milyon kes diaxive, ji aliyê otorîta Tirkan de hatiye qedexe kirin. Kes nikare navekî Kurdî li zarokên xwe bike; kes nikare dilxweşî yan jî şîn û kedera xwe têxe stranekê. Ji ber ku qeyd û bend û singûyên

www.arsivakurdi.org

zilma Roma Reş ji ber devên wan kesanin. Ew yek bi xwe jî, di dinyayê de bi tenê yek nimûne ye.

Dewletên ewrûpî bê gotin ne dûrî wan rûreşiyan in, wan jî di wext û zemanê xwe de ew destpotîzm bi karanîne û tînin jî. Ev zilma, bi sedsalan bi destên wan li ser gelên Asya, Afrîka, Ewrûpa û Emerîkayê hatiye ajotin. Lê belê îro di platformên Ewrûpayê yên siyasî de dengê demokrat, aştîxwaza û dostên gelên bindest jî bilind dibe. Ew kes in ku, îro dixwazin mafên mirovatiye û mafên gelê Kurd di wan platforman da biparêzin û dixwazin dewleta Tirk rûreş bikin. Ev yek bêgotin tesirên mezin li ser gelên wan û dewleta wan jî dihêle, ji ber ku ew edî hêz in.

Ev yek, li peşiya plan, dek û dolabên karbidestên Tirkan astengeke pir mezin dixuliqîne. Dewleta Tirk edî li wan meydanan nikare hespên xwe bi rihetî bibezîne. Li ser navê dewleta Tirkan axaftin edî ne rihet e (li derî Kamran Înan), ji ber ku parastina rûreşiyan ne rihet e.

Turkolojistê dewleta Tirkan, bêgûman ji wan bûyarên ders werdigrin û ji bo xwe netîcan derdixinin; ji vir û bi şun de çi dikarin bikin û rêke çawa dikarin bigirin. Ev yek îro ji bo wana pirseke giringe.

Îro pirsa Kurdan bi awakî vekirî di pergela rojê Tirkiyê de ya tê munaqaşe kirin. Ev yek dijwariyên mezin derdixe ber kolonyalistên Tirkan. Nezîkî heftê salan bi îsrar û rikdarî hebûna neteweyê Kurd û zimanekî bi navê Kurdî hertim û hergav dek û dolaban ve hatiye înkar kirin; ser hatiye girtin û veşartin; hatiye xwestin ku bê fetisandin. Lê îro jî rewş û mrecên cîhanê,yên Kurdistanê û Tirkiye mecbûr dikin ku ev pirs bê numaqeşe kirin. Munaqaşa pirsa Kurda, begûman li derî îrada karbidestên Tirkan dibe, ji ber ku nijadperest û kolonyalîst hember hebûna gelan in. Programên li dijî Êrmeniyan yên di 1893-an û di 1914-1915-an da, yên li dijî gelê Kurd yên di 1918-1924-1932-1938 û di de bêgûman bûn sedemen hilweşandin û wêran kirina pir tiştan. Lê belê biqetla milyonan û weranbûna hezaran gund û bajaran ve dîsan dijminê xwînrej negîhişte armanca xwe, îro careke din Êrmenî di dilê bûrjûvaziyên Tirkan de xojeke mezin in. Careke din Kurd wek çiyayên xwe li ser piyan in.

Çawan li jorê me da xuyanê, pirsa gelê Kurd îro li derî îrada karbidestên Tirkan geş dibe û dikeve pergala rojê ya gelek merkezên siyasî yên dinyayê. Pewist e Tirk jî di vî warî de bibin xudanê dîtinekê. Parastina "Tunebûna Kurdan" êdî komediyeke mezin e û êdî Tirk nikarin wê soyteritiyê bidomînin. Ji ber vê yekê ew jî dixwazin têkevine nav munaqaşê. Lê wek ew daxwaz dikin. Bi ser vê yekê de jî, yên ku duh ji vê pirse vedicinîqîn, îro di rojname û kovaran de dîtinên xwe, vekirî eşkere dikin û tevî munaqaşa pirsê dibin.

Munaqaşa pirsa Kurdan, ya ku di çapemeniya Tirkan de tê meşandinê, nîşan dide ku edî di veşartina vê pirsê de mafên karbidestên Tirkan, tuneye. Ji ber vê jî daxwaz dikin, ku çerçewa munaqaşa pirsa Kurdan "Pirsa Tirkên çiyayî" gerek li gor wan bê meşandin. Lê tiştê herî enteresan ev e, ku gerek nûnerê karbidestên dewletê û gerek ji gelekî ji domokrat û çepan bin, li ser xalekê îttîfaq dikin. Dixwazin nişan bidin, ku pirsa gelê Kurd bi tenê pirsa ziman û çand e, li dervey vê yekê tu daxwaza gelê Kurd tune ye; ji ber ku gelê Kurd hertim xwestiye ku di bin otorita Tirkan de bijî. Ji ber ku gelê Kurd, nikare xwe bi serê xwe îdare bike. Ji bo vê yekê ji otorîta Tirkan ji bo mafên gelê Kurd çêtir e dibêjin û hemû li vê zurnê dixin û dixwazin hemû kes jî li ber wê bireqisin. Ev mantalîte, mantalîta kolonyalîstan bi xwe ye. Bi Taybetî ew xwe hem xwediyê pirsê, hem jî xwediyê berpirsê dibînin.

Bêgotin pirsa gelê Kurd, pirseke netewî û

Dûmahîk rûpel 8

www.arsivakurdi.org

Ji redeksiyona Berbangê re:

Rojbaş! Ez vê nivisa xwe ji were rêdikim û hêvidarim ku hun karibin çap bikin. Eger hun çap bikin, ez dixwazim weke ku heye hun çap bikin. Sipasi we dikim û serketina we dixwaizm! Ji bo ku kurd bi serkevin, divê yekitiyeke bi prensib demokratîk ûşoreşgeri pêk binin.

Elî Zerdeşt

Di dîrokê de hin roj hene ku xweşî, qencî, pakî, serbilindî, serfirazî, şabûn û şahiyê bi bîra nirov tînin. Hin roj jî hene ku, nexweşî, xirabî, zilm û zordarî yê bi bîra mirov tînin. Roja; 12-ê Îlona sala 1980-ê,Rojek ji van rojane ku, nexweşî, xirabî, zilm û zordarî yêbi bîra mirov tîne. 7 sal berê li Tirkiyê û li Kurdistana Tirkiyê bisedan kesên şoreşger, demokrat ûwelatparêz bi berbanga sibê re, bi dengê patînên leşkerên xweînrêj çavên xwe vekirin.

Cunta faşîst 7 salên xwedagirt û dikevesala 8-an. Gelo sedemên hatina Cûntayê ku, bi destê zorê hukum kir destê xwe, çi bu? Mirov di kare bi korte birî, bi bêje sedemên ber bi çav biçav ûkarkerên Tirkiyê, roj bi roj pêş de di çû û herwisajî xort tir di bû. Karkerû kedkaran doza mafên xwe yên aborî û demokrtaîk di kirin. Di gelek karxanan de, karkeran dev ji kar berdidan û li dij karbidestan srî hildidan. Pir caran di karxanan de bûyerên (serpêhatin) pir girîng di qewimîn. Komelên demokratîk, hêzû partî yên şep, rêxistinên xortên xwendekar û ên mamostan hwd. di hatin damezrandin. Vana jî daxwaz û doza nafên xwe yên aborî, demoktatîk û siyasî dikirin. Û bi xurtî piştgirî û hevalbendiya tevgera demoktarîk ya kedkar û xebatkaran di kirin. Her heftebi sedan pirtûk û kovarên çep, di hatin çapkirin û li nav gel belav di bûn. Bi xwendina wan, bîr û bawriya çepîtî xurttir di bû, propaganda û ajîtasyona Sosyalîzmê jî bêtir dihate kirin. Bê guman burjuwazî, ji roja hebûna xwe û ta nihajî, tiştê ku jê tirsiya ye û di tirse, yek ji wan jîpêşketin û propaganda kirina ilmê Sosyalîzmê ye. Ji berku ew bi xwebaş di zanin, bi serketin, pêşketin û serfiraziya sosyalîzmê, inkar û ji holê rakiarina hebûna dem û dezgahên wane. Ma tu kesî dîtiye ku "Gur û mîh bi hev re çêriyane. An ji li ser sofrekê bi hev re bûne mêvan." Eşkere ye kupêşketina bîr û baweriyên çep û bi hêzbûn û pêşveçûna çepîtî ji bo bûrjuwaziya Tirkiyê xeterek mezin bû.

Pirseke dîn û herî girîng jî, pirsa Kurd û Kurdayetiye ye, ku bi salane, xof û saweke mezine, di dil û hinavan bûrjuwaziya kolonyalî-st ya tirkiyê de ye. Ev pirs bi dehan salih wan di tirsîne, dîn û har dike û xewên şevan li wan di revîne. Peşîtî tikçûna serihildana Koçgirî, Şêx Seîd, Agrî û Dêrsimê bi vir de, xwe ne livandin, bêdengmayîn û tirseke mezin li KURDISTANÊ, di nav gelê Kurde dest pê kir. Û ta van salên dawiyê ji domkir.l Nemaze; di destpêka salên 1960'i bi vir de, bi guhartina qanûna bingehên, rêli hin tiştan hatvekirin. Bi vê keysê û vê rê yê kar û barên demokratîk, siyasî û cevakî hatkirin û domandin. Bê guman, Kurdan ji awakî îndîretbejî ji vê guhartinê hin feyde dîtin. Tevgera rizgaîxwaziya Kurdaistanê hêdî hêdî liviya ûji bêdengmayînê dûrket. Bi pêşengiyarewşenbîrên Kurd, hêzû hevgerên Kurd hatin damezrandin. Di vê em li vir diyarbikin ku ji van hêz û tevgeran, qet ji wan jî azad nebûn xebata wan yasiyasî bin erd bû. Komelên wek DDKO, DDKD, ASKD-DER, Îzmîr-DDKD û DHKD; ne tê de, ji ber ku vana legalbûn û bi destûr hatî bûn damezrandin. Diwarê demokratîk de roleke mezin lîstin. Tevger û hêzên Kurd piraniya wan li ser prensîbên Kurdistanekeazad û serbixwe hatibûn damezrandin. Belavok û kovarên Kurdî çapdi bûn û li nav gel dihatin belavkirin. Rewşenbîrên Kurd, pirsa Kurdî di nav hêzên Tirkiyê yên Şoreşger û domorat de didan munaqeşekirin. Û herwisayî di meşande, di komcivjînan de, di semîner û konferansande, di polisxanan de, di dadgeh û girtîxanan de propaganda vê pirsê, bê

www.arsivakurdi.org

westan û bê tirs dihatkirin û parastin. Bi kurte birî, pêşveçûn û xurtbûna tevgera rizgarixwaziya Kurdistanê, ji bo burjûwaziya Tirkiyê ya kolonyalîst, bêçik xeterek mezinbû. Ewana ji pêşveçûna tevgera rizgarîxwzaî ya Kurdistanê pir di tirsiyan û li hember vê pêşveçûnê yî, bê sebir bûz. Divîya ku rojekê bi metodên nû, rê li vê pêşveçûnê bihata girgin. Cûnta, berê ku were ser hukum bi tundî û bi bal li sr vê pirsê rawestiya û di nav xwe de şêwir û mişêwire kirin. Gelo çawa bi karibin plan û programên nû, ji bo vê pirsê pêkbînin. Bê guman hatina wan bijpîolan û bijprogram bû. Sedemê ji hatina wan jî rawestandina pirsa kurdî bû.

Bûrjûwaziya gireke ya Tirkiyê, di warê aborî de di astengekê (kiriz) de bû. Dixwestin ku vê astengê li kedkar û karkeran bikin bar û sedemên vê astengê jî hebûna karkeran, rêxistinên wan û yên şoreşger û demokrat nîşan bidin.Û di gotin; "di welêt de tevlihevî (Anarşî) heye, emê li dij vê tevlihevî yê rawestin. Tine bûn û birçî bûnê ji holê rakin" Lê bi hatina cûntayê, ser hukum, bi vir de, ne tinebûn roj bi roj zêdetir bû. Her wisa jiyan jî ji bo karkerû xebatkaran girantgir bû. Dîsa di gotin ku "kedkar û karkert di karxanan de dev ji kar berdidin di xwardegehên bilin de xwendikar boykotan dikin. Û di welêtde hinek hene di xwazin ku welêt beş bikin. Evin ku dibin sedemên astengiya aborî û tevlihevî yê" Cûntayê bi van gotinên xwe, rûyê xwe û ji kêre doste, ji kê re dijmine dida eşkere kirin.

Cûntayê bi hatina xwe re, yekemîn car qanûna bingehî derxist. Bi vê qanûnê her çi mafên karkeran yên demokratîk hebûn ku li dij karbi destan bi kar di anîn ji wan hat stendin. Bi derxistina hin qanûnên din jî, çerçewa qanûnên di derheqpartiyên siyasî, komelan xwendegehên bilind, polîs û sendîkan de guhartinên bingehi çêbûn. Ev guhartin her ji bo parastin û xurtbûna mafên Bûrjûwazî ya gireke bû.

Berê ku cûnta bête ser hukum; hêz û tevgerên siyasî û demokratîk yên Tirkiyê û her wisa yên Kurdistanê j, pê di znaî bûn ku talûka hatina Cûntayê heye. Lê xwe mixabin li dij vê talûkê wê çi bikin û çawa rawestin xwedî tu programekê ne bûn. Her wisa tû hevalbendî, piştgirî û hevkariyeke xurt ji ne bû. Her çi nakokî yên ku di nav hêzan de hebûn bê ku kêm bi bin, her ku di çû zêdetir di bûn. Her çi, hêz û tevgerên siyhasî her tim berî lixwe bûnû hemiyan j xwe alternatîv di dîtin li dij dewletê.

Hebûna dewleta Tirk û tecrûbên wê, ji aliyê hêzên siyasî ve, an nehat zanin û dîtin, an jî ne xwestin ku bi zanibin û bibînin. Hertim dewlet piçûk dîtin. Tecrûbe û hebûna wê ne hesibandin. Û her wisa tu hewildaneke berbiçav nedan, da ku bi kari bin li gel hev, hevkari an jî yekîtiye kê pêk bînin. Ji bo ku bi karibûna plan û projgrama cûntayê bi felişandina. Ji ne bûnali dij rawestandin û ji tune bûna hevkarî û yekîtiyê, cûntayê keys lê anî ku plan û rograma xwe pêk bîne.

Îro li Kurdistana Tirkiyê û li Tirkiyê, Hukueta Turgut Ozal, ya ku nokertiya Cûntayê dike; ji bo pekxandina Têkoşîna çina karker ya Tirkiyê û Tikoşîna netewî û domokratîk ya Kurdistanê; çi ji destê wan tê di dkin. Dewlemenda dewlemendtir dikin. Miyyonan datînin ser milyonên dewlemendan, ji alikî din ve jî bi riya bihakirin, zemanina li ser hev û enflasyonê ve gelspartiye tibûn û birçîbûnê. Cûnteayê bi hezaran şoreşgerên demokrat avêtin zindanan, di gel ceza, bi darvekirin û zindankirinê, li kuçan, li gundan, li srêçiyan û di eşkencexanan de bi sedan ji wan kuştun. Bi awakî jî di xwaze bi referandûmên sexte, awiragiştî ya Tirkiyê û cîhanê bi xapîne. Piştî hlbijartinê gelo tu guhartinek dê dij programa hukumata T. Ozal de çi bibe an na; mirov dikare bê şik bi bêje na. Egerguhartinek hebe jî, ew jî wê ji bo feyda wan be. Ji ber vê yekê jî parelementoya kupêk bêt ne

www.arsivakurdi.org

serbixwe ye, wê girêdayê cûntayê be û nokertî ya wê bike.

KAREKTERÊ CÛNTAYÊ ÇIYE?

Cûnta, nijadperest, şoven û kolonyalîste. Bi program û kir û kirinên xwe faşîte û paşverûye. Di propaganda xwe de her roj; di dibitanên destpekê de, di xwendigehên bilinde de di ordiyê de, di girtîxanande, li serêçiya û baniyan û li ser dîwarên kuçan wek; penîştê devên xwe, van siloganan (şiar) dubare dikin û di nivîsin: "TIRKEK BEDELÊ CÎHANE YE". "Aferîn û daxwaza min bi wî, ku di bê ez Tirkim." "Xwedê (yezdan) Tirka bi jparêzê" van silozana nijadperestî û şoventiyaCûntayê baş eşkere dike. "RAZÊ, RAZÊ, VELEZE Û RAZÊ" di destpêka dibistanê de bi hezaran zarokên piçûk bi vê siloganê têneperwerde kirin ev jî paşverûtiya cûntayê eşkere dike. Bê guman ev şîrarana, ji bavpîrê wan yê bi nav û deng Mistefa Kemalê nijadperest, şovenîst, antî-lomşnîst û kolonyalîst bû. Îro van şaran wisa bi kar tînin- ku, MistefaKemalê wean jî av li destê wan dike.

Dijmin xurte û bê merhemete, di vê em vê yekê baş bi zanibin, bi rêû rêbazên kevn, karê siyasî û şerê dijmin nayê kirin. Eger herkes wek, berê her berîli xwe be û bi bêje, berpirsiyarê gelê Kurdistanê û yê kedkarû karkerên wêezim. Wê demê diyardibe ku, kir û kirinên ku, li serê me qewimîn, me qene ji ders negitiyê û tu tecrbek ji nîşanê me nedaye. Îro jpêwîstiya tev gerên rizgarixwazin Kurdistan ji her emên borî bêtir bi hev û bi hevkarî û yekîtiyekê heye. Di vê em Kurd, vê yekê dîsa baş bi znaibin, ji bo ku em bi xurtî şerê dimin bikin û lidij rawestin di vê em berî her tiştî di nav tevgerarizgarixwaziya Kurdistanê de, yekîtiyeke xurt, bi prensib, demokratîk û Şoreşgerî pêk bipnin. Ûda em bi karibin bi serkevin, rizgar û azad bibin.

civakî ye. Xwediyê pirsê jî gelê Kurd bi xwe ye. Dewleta Tirk û Otorîta wî dijminên gelê Kurd in. Ew otorîte nikare bibe xwediye çareserkirina vê pirsê. Ji ber ku çareserkirina pirsê şkandina vê otorîtê ve gredayî ye. Em vê gotinê ji bo bûrjûwazî dibejin. Lê belê demokrat û çepên Tirkan ên zorna bûrjûwazî lê dixin, ji wan re jî gotineke me heye. Yên ku dibên jin em demokrat in, em çep in gerek ji bo gelê Kurd mafê çaranûsî bêî şert biparêzin û ji bo wê yekê têbikoşin . Pirsa netewî di cihanê de hertim, ji bo demokratan bûye pîvaneke (krîtereke) girîng. dive ev yek tucar neyê ji bîr kirin.

Îro damezrandina waliyê giştî, bê şik dê terora dewletê zêdetir bike. Plan, dek û dolabên ji ser Kurdistanê yên tarî, her biçin dê xurttir bibin. Walî dê zorbetiya dewletê li gor keysa xwe bimeşîne û imkanên ku dane dest wî dê ew; bo nakokiyên nû li kar bîne û dê mîlîsên nû têxe nav gel û terora esker-Mit-Milîsan ve dê careke din terorîze bike. Otorîta nû, dê planên xwe wek daxwaza millîtarîstên NATO-ye bimeşîne, ew heremên ku di nav planên NATO'yê de cîhine pir stratejîk in dê bide vala kirin û gelên wan hereman dê bide sirgûn kirinê.

Ji ber vê yekê pirsa waliyê giştî, mirov nikare wek tayîna walîkî şiro vebike; ev pirs li ser sedemên êrişên emperyalîzmê û kevneperestiyê hatiyê damezrandine.

Gelê Kurd, di tekoşîna xwe de bê gotin hesabên van planên tarî kiriye. Îro li pêşiya têkoşîna rizgariya netewî û civakî ya gelên me pindama herî mezin ev plan. Divê pêşiya van planan bên girtin.

www.arsivakurdi.org

Semînerek bi rêxistinên jinên biyanî re

Wekî ku têt zanîn Daîra karûbarên Biyaniyan ya Dewletê, (Invandrarverket) her sal ji bo jinên biyanî konferansekê pêk tîne. Îsal bi beşdarbûna gelek rêxistinên jinên biyanî ve Komela me ji di 1-ê Çiriya Pêşîn de beşdarî vê konferansa han bû. Sereka komela me, di Konferansa Jinên biyanî de nûnertiya Komela me û ya Federasyona Komelên Kurdistanê kir.

Li ser navê Daîra Karûbarên Biyaniyan ya Dewletê (SIV), kajsu Toqvîst agehdarî dan. Kauko Holopunien, di derbara aborî de peyivî. Kauka di peyva xwe de da diyar kirin, ku dê di sala 1988-an de li ser rewşa aborî kursekê vekin.

Nînerên komelên jinên biyanî yên ku beşdarî konferansê bûn, di derbarê Xebatên Komelên xwe de agehdarî dan, qala pirs û pirsgirikên xwe kirin. Nînera Komela me jî, mafê axaftinê girt û bahsa xebata komela me kir, pirs û pirsgirikên lokal, guhdariya zarokan û sergêjiyên jinên Kurd kir. Di derbara kêmasiya alîkariya aborî ya proja ku me girtibû kir û sedemên kêm alîkariya aborî pirs kir. Berpirsiyara Daîra karûbarên Biyaniyan ya Dewletê da diyar kirin, ku "Îsal ji bo alîkariya projan budça wan gelek qels e û ji ber vê yekê nikarin ji projan re alîkarî bikin". Û berpirsiyara Daîra Karûbarên Biyaniyan ya Dewlwtê di peyva xwe de got ku "Ji bo sala pêş, dê bi tenê ji bo carekê, serlêdan û alîkariya projan bête kirin."

Ji Unîversîta Lundê beşa Sosyolojiyê Anîta Dahlgren, li ser lêkolina xwe ya ku li Swêdê di derbara jinan de kirîbû agehdarî da.

Beşdarbûna me ya konferansê, ji bo komela me serketinek bû. Ji ber ku Federasyona Jinên biyanî ÎFFÎ bi pirsa me ya lokelê re gelek mijûl bû. ÎFFÎ, dê di meha 12-an de bibin xwedî lokelek 400 m2 yî û wan soz dan me ku dê di mehê de ji bo civînan du caran cîh bidin me jî. Dîsan dê di meha 12-an 1987-an de li swêde Konferansa Jinên Skandînavyayê pêk bê. Dê ji vir û bi şûn de, ji Federasyona Jinên Mişexfiyan hevalek bi Komela me re bide û bistine. Di vê Konferansa ha de me peywendî bi komeleyên din re geş kir.

Berî ku Konferans belav bibe, nûnerên Komelan li ser vê Konferansa ha û yên ku li pêş pêk bên dîtin û pêşniyarên xwe pêşkeş kirin.

Komela Jinên Demokratên Kurdistanê.

Tercumanên Kurd li Sovyetîstanê

Di navbira 18/9 - 4/10-1987 an de komika tercûmanên Kurd ji Swêd, li Sovyetîstanê, li Komara Ermenistanê û Gûrcistanê gerin.

Bi tevkariya Xwendegeha bilind ya milî-Adelfors Folkhogskolan- Enstûta tercumanan li Zanîstgeha Stokholmê û Sendîka Tercumanan li Swêdê ew gera ji bo hinbûn û berhevkirina peyv û termolojiyên bijîşkî hat çêkirin. Komika tercûmanên Kurd ji 20 kesên Kurd û 2 kes ji ji serektiya berpirsiyarên Xwendegeha bilind ya milî û ji Sendîka tercumanan bûn.

Ev cara pêşîn e ku tercûmanên Kurd bi rêyek fermî û bi hev ra gereke wisa pêk anîn. Ew gera bi dilşadî û serfirazî derbaz bû.

Komika Tercûmanan li Lenîngradê serlêdanek li Enstûta Rojhilatnasî ya beşê kurdî xist. Li gel serek û karmendên Enstûta Rojhilatnasiya beşê kurdî peyivîn, li ser pirsa serlêdana xwe rawestîn û alîkarî ji Enstûta Rojhilatnasiya beşê kurdî xwestin. Serek û karmendên Enstûtê bi vê serlêdana me gelek dilxweş bûn û ji bo alikariyê jî hinek şiret û rê nişanî komika tercûmanan kirin.

Êvarekê li gel hevalê hêja Orduxan Celîl û karmendên Enstûta beşê kurdî li hevcivîn û peyîvîn, dûra jî bi govend û stranên kurdî demek xweş bi hevra derbaz kirin.

Komika tercûmanan li Lenîngradê li hinek cîhên dîrokî û olî gerîn û li serpêhatiya dîrokî ya bajêr jî agehdar bûn.

Di 21/9-1987 an de komika tercûmanên kurd bi balafirekê firîn, çûn bajarê Erîwanê. Bi alîkarî û tevkariya hevalên kurd yên li Erîwanê, komika tercûmanan program û rojeva xwe çêkirin. Li gor programê li ser peyv û termolojiyên bijîşkî li gel doktor û zimanzanên Kurd çend komcivîn çêkirin û li ser van peyvan gotûbêj kirin. Doktor Îbo Seyîd û hevalên zimanzan ji bo berhevkirina peyv û termolojiyên bijîşkî alikariyek gelek hêja dan komika tercûmanên Kurd. Komika tercûmanan bi vê zanistiya wan gelek serbilind û dilxweş bûn.

Li gor programê, Radiyoya Erîwanê beşê kurdî komika tercûmanan dawetî xanîyê xwe kirin û li gel serek û karmendan hevpêyvînek çêkirin. Di vê hevpeyvîn de komika tercûmanan li ser du pirsên giring li gel serekê radiyoya beşê kurdî peyîvîn. Li ser pirsa têkûz kirina hêza weşandina radiyoya beşê kurdî ji bo Kurdistanê û welatên Ewrûpayê ku Kurd lê rûniştine. Pirsa dudiyan jî li ser weşana televziyonê bi kurdî bû.

Serekê radiyoya beşê kurdî bi dilxweşî bersiva van herdu pirsan da û got ku; Belê em niha kar dikin ku hêza weşana radiyoya kurdî tekûz bikin, ku ew bibe 1000 Khz ku li gelek cîhên cîhanê were guhdarî kirin. Ji bo weşana televziyona kurdî jî ezê vê pirsa we bibim ba maqamên bilind û emê li ser vê pirsa we mêjûl bibin. Komika tercumanan sêlikeke Şivan Perwer û Gulistanê diyariyî radiyoya beşê kurdî kirin. Li ser daxwaziya radiyoya beşê kurdî jî, bi navê komika tercumanan mesajek bi nivîs dan radiyoyê ku wê di radîyoyê de biweşînin.

Enstûta beşê kurdî li Erîwane, Em vexwendin xaniyê xwe û li gel me dûrûdirêj li ser karûbarên xwe peyîvîn. Serek û karmendên Enstûtê ji vê serlêdana me gelekî kêfxweş bûn hêvî dikirin ku hertim kurd bi serlêdanên wisa rabin ku dayîn û standinên wan tekûz bibin.

Dîsan li gor programê, komika tercûmanan

www.arsivakurdi.org

Heval û malbatên Kurd em daweti malên xwe kirin û mêvanperweriyekê germ û nêzik nîşanî me dan. Ew hemû ji vê serlêdana me dilxweş û serbilin bûn.

Stranbêjê hêja Aramê dîkran ji bo dîtina komika tercûmanan hat hotêlê û em daweti mala xwe kirin, ji bo mêvanên xwe stranên kurdî, ermenî û girîkî stran. Em bi wî dengê xweş dilşad û xemgîn bûn. Di şeva Enstûta Kurdî ji bo komika tercûmanan çêkiri bû, dîsan Aram em bi stranên kurdî kêfxweş kirin û me li ber staran û mûzîka wî govenda xwe geş kir. Dawiya wê şevê me xatir ji heval û hogirên xwe xwast û bi dilekî xemgîn em ji hevdû qetiyan....

Bi otobûsê riya 8 seatan em gihiştin bajarê Tiblisê. Dema em gihîştin ber derê Hotêla

serlêdanek jî li Rojnama Riya Taze xist û li gel serekê rojnamê û karmendên wê peyîvîn. Dewsgirê serek li ser dîroka rojnamê mêvanên xwe agehdar kirin.

Tiblisê heval û hogirên Kurd li benda me bûn. Ew ji bo dîtina me hati bûn û nêzîkî sê seatan rêçavî mebûn...

Li Tiblîsê jî bi alîkariya hevalên Kurd, komika tercûmanan li ser programan berdewam kirin. Li gel doktor û zimanzanên Kurd li serpeyv û termolojiyên bijîkî xebitîn. Hevalên Kurd yên li Gurcîstanê ji bo komika tercumanan şeveke kurdî çêkirin. Di vê şevê de folklora zarokên Kurd govendên herêmî pêşkeş kirin û çend staranbêjan li gel komika mûzîkê stranên kurdî ji guhdarên xwe re gotin.

Bi alîkariya hevalên Kurd, komika tercûmanan li havenda Enstûta Fîlman ya li filma "Kurdên me" nêrîn. Ew filma hanê di derheqa jiyana Kurdên li Gûrcistanê bû. Li ser navê Federesyona Komelên Kurdistanê li Swêd dexwaziyek hat pêşkêş kirin ku vê filmê bi deyn ji navenda enstîtûta Fîlman bistînin. Berpirsiyarê Enstûta Fîlm ew dexwaziya gelek di cih de dît, lê divî bi riyek resmî û bi nivîs ew daxwaziya ji navenda Enstîtûta Fîlman bête kirin.Em hêvî dikin ku serektiya Federesiyona Komelên Kurdistanê vê dexwaziyê bi riyek fermî bi cih bike.

Radiyoya beşê kurdî li Gûrciistanê li gel serektiya komika tercûmanan hevpeyvinek li ser vê gerê çêkir. Komika tercûmanan serlêdanek li dibistana zarokên Kurd xist û li gel mamoste û xwendevanên wê dibistanê peyîvîn. Kurdên li Gûrcistanê jî em daweti malên xwe kirin û mêvanperweriyek germ û nêzik nîşanî me dan.

Zarokên dibistana kurdî hatin em ji balafirgeha Tîblîsê bi rêvekirin û em ji hevdû bi dilekî xemgîn veqetin.

Silav ji we hemûyan re!

Spas ji bo hemû heval û hogirên Kurd Komara Ermenîstanê li Komara Gûrcistanê û li Sovyetîstanê!

Spas ji bo we hemûyan!

Şoreş Zîrek

www.arsivakurdi.org

Hunermendekî navdar

Madhat M.Alî

Madhat M.Alî hunermendekî kurd e. Ew di sala 1954-an de li bajarê Kerkukê, li Kurdistana Başûr ji diya xwe bûye. Piştî kuta kirina xwendina pêşin (9 sal), Madhat li Baxdatê dest bi zaningeha Hunerî dike di sala 1976-an de. Yek ji sê kesên ku bi dereca yekemin zaningeha huneriye kuta dikin, Madhat M.Alî ye.

Ji bo ku hunera xwe pêşde bibe, M.Alî diçe Spanyayê û li paytextê Spanyayê, Madrîde, di

www.arsivakurdi.org

zaningeha San Fernando de dest bi xwendinê dike. Li wir jî yek ji pênc kesên ku zaningeh bi dereca yekemin kuta dikin, dîsa M.Alî ye. Berhemên M.Alî di pêşandana ku wezîrê çandî di Galeriya Vilaskes de amade dike cî digirin. Her weha di sala 1978-an de ji berhemên M.Alî di peşandareke navnetewî de, ku li Bibliotek Nasyonal, li Madrîde pêk tê, cî digrin.

M.Alî, di sala 1980-î de vedigerê Kurdistanê. Nêta wî ev e ku karibe zarokên kurd hînî hunerê bike, ji wan re dersdariyê bike. Lê, di wê salê de şerê Îran û Iraqê dest pê dike û hukumeta Iraqê M.Alî ji dibe cepheya şer. Heta sala 1982-yan M.Alî tevî şer dibe. Di fersenda yekemîn de, ku M.Alî bi destê xwe dixe, ew direve û tê nav pêşmergan. Du sal di nav pêşmergande dimîne M.Alî. Li wir M.Alî mecal dibîne ku bi hunerê mijûl bibe. Ew di mintiqeyên rizgarkirî de zarokên kurd hînî hunerê dike.

Di sala 1984-an de Madhat M.Alî tê Swêdê. Li swêde îmkanên baş dikevin destê M.Alî. Ew li vir karê xwe yê huneriyê peşdetir dibe. Berhemên wî li Polanya, li Japon û li Swêdê tên pêşandan.

Piştî ku hunerên M.Alî li Japon tên pêşandin, grûpek hunermendî Japon, M.Alî vedixwînin Japanê. Jî payiza 1986-an heta peyîza 1987-an M.Alî li Japonê ma û tevî hunermandên Japon kar kir.

Li ser hunera ku di çend pirsiyar me ji kak Madhad M.Alî kir, ewî weha bersiv da.

-Hunermendiya kurdî di kevnerede pêşketî bû. Bi taybetî di neqişandina çiya û diwaran de- Ev yeka di wextekî xas de, Berizayinê dom kir. Lê mixabin dûre sekiniye û heta wextê me pêşde neçûye. Berî ku li Ewropa medeniyet hebû, hunermendî li welatê me gelekî pêşde çûbû, lê îro em tên Ewroipayê ku hunerê fêr bibin.

-Ez nikarim rexne li hunera kurdî bigrim. Ji ber ku min tenê hunermendên kurd ji Kurdistana Iraqê naskiriye û berhemên wan ditiye. Heta îro min hunermenden kurd ji Kurdistana Îrane, Turkiyê û Suriyê, berhemên wan neditine. Ji ber ku huner bi rehetî belav nabin. Helbest rehettir belav dibe, ji ber ku îmkan heye. Ji ber vê yekî jî tiştek nikarim li ser hunermendiya kurdî bi giştî bêjim.

- Bi henaren Kurd li derve, li Ewropayê dijîn. Bawerim ku gelek ji wan dîskotekan nasdikin.

Gelo ew çima galerîkî nasnakin? Çima kitêbên ku nû derdikevin, nasnakin û naxwînin?

Lazime mirovê kurd li Ewropa wextê xwe pirbaş bê kar bîne, zanîn, çand û teknîkê baş hasbikin ku di rojên pêş mede gelê me ji wan fêde bibînin.

Xula le Sultan Mehmûdî gewretire

EM ÇÎROKE LE KITÊBÊ "die Mundart der Mukri-Kurden" girewekoyi: Oskar Mann,
WERGÎRAWE: BÊJER: REHMAN BEKIR
Çapi: Berlin, Druck und erlag von Gerog Reimer 1906
TRANSELIRATION: HESENÊ QAZÎ

Piyawêki awfiroş le şarî Xezney awfiroşî dekird. Xula way bo biribowe, ke hemû rojê timenêki peyda dekird; şewê dehatewe male xoy; hêndêki biraderbûn, bo wanî xerc dekird. Şewê le male wî xeriki bezmî debûn. Qeder eyamêki way rabiward, şewêki Sultan mehmûd de şari xezney da degera, hate ew kûçey, giwiyhelxist temeşay kird dengî goranî û tar dehat, be cilkî derwêşî çûwe jûrê. Silawî kird, sahêbmal cêy penişan da, danîşt; bexiratînî kird. Qederêkî danîşt, xelkeke bilaweyan kird. Sultan Mehmûd fikrî kirdewe le dilî xoy da kutî: Ew piyawe ewzay maley hiç niye, ew bezmey le çip dirus kirdûwe? Narom heta nezanim le kiwêy bûwe. Xoy dagirt, neroyî. Xanexiwêke kutî: Derwêş eto bo naroy? Kutî: Babe emşew miwanim, lêre ziyatir çi cêm niye. Sahebmal kutî: Derwêş qeydi niye, ew şew lêre be. Seatêkî pê çû, pirsî: Xanexiwêyeke be xulat siwênd dedem ew xercet le kê peyda kirdûwe? Emin debînim eto hîçit niye. Kutî: Derwêş binû lew qisane gerê. Zor parawe le sahibmalî, kutî: Derwêş Emîn hemû rojê awfiroş dekem, timenêkim wagîr dekewê, bo refiqani xerc dekem, hemû şewê halim waye wekî deybînî Derwêş kutî eger sultan Mehmûd hukmî bika, kes awê nefroşê, çi dekey? kutî: Derwêş xula le Sultan Mehmudi gewretire binû! derwêş nust ta sibheynê. Sibheynê zû rojî, çû sertexti hukmî kird: Emro kes awê nefroşê, caryan le şari da kesa awê nefiroşê. Kabra giwêy lê bû, qisey derwêşî webir hatewe kutî: Ew derwêşe şeytan bû. Çû le malê gurisêkî helgirt, xeriki hembalî bû. Ewê rojê dîsan timenêki peyda kird. Şewê bo refiqanî xerc kird, danişt. Paş qederêki xelqi royin. Kutî: Derwêş bo naroy? Kutî: Çi cêm niye biçmê. Emşewisş lêre debim. Dîsan derwiş pirsî: Emroke bistim Sultan Mehmûd hukmî kirdûwe; kes awê nefroşê, eto xercî emşewit le kiwê bû? Sahibmal kutî: Derwêş wek qelê deqirî, emin şewê dîm pê kutî; xula le Sultan Mehmûdî gewretire. Derwêş kutî eger Sultan Mehmûd hukmî bika; kes nabê hembalî bika çi dekey? Kutî: Derwêş xula le sultan Mehmûdi gewretire. Derwêş nust heta sibheynê. Sibheynê zû royewe sertextî, caryan rayîşt; kes nabê hembali bika. Kabra zor mat bû, hîç kasibi dîkey nedezanî, mehtel bû ta êwarê hîçî we gîr nekewit. Cilî bêkari le malê bû, deberî kird, hate ser kûçey rawesta temeşay kird dû ladêyî şeryan dekird. Xoy lê kirdîne daroxe, çû dû sê darî lêdan, girtinî, kutî: Detanbeme kin Sultnaî. Piyawekan tirsan kutyan babe dû timenit dedeynê meman be kin Sultanî. Dû timenekey lê wergirtin, lowe malê, xercî kird. Şewê Sultan çowe; ditî bezmî emşew le hemû şewan ziyatire, çûwe jûrê, danîşt, ta direngêkî pirsi: Refiq emro bîstim Sultan hukmî kirdibû hîç kes hembalî neka; xercî emşewit le kiwê bû? Kutî: Derwêş zor bedferi, eto çit be ser ew qisane dawe? Kutî: Derwêş hîkayetî wa bu, derwêş kutî: Eger Sultan sibheynê bidbate kine xoy şirêkî le qedit bestê, ta êwarê çi dekey? Kutî: Derwêş Sultan cî be ser Emin dawe. Derwêş kutî belkî le dûy nardî. Ewê şewê nust, sibheynê helîsta royewe ser textî danîşt; piyawî nard kabrayan hêna. Şîrêki le qedî best, ray girt heta êwarê. Êwarê kabra xoy diziyewe şirekey birde kin şirgerêkî, kutî: Westa şîrêkî darim bo dirus bike, ew şireş girewî bis timenî bê, heta sibheynî pûlît dedemewe, pûlekey lê wergirt, cû xercî kird. Ewê şewê miwanêkî çakî durus kird. Sultan Mehmûd êwarê royî bo male kabray, kutî: Bizanim emşew cî heyebîda be miwanan? Royî temeşay kurd meclisî ewê şewê le hemû şewan xoştire. Sultan sersam bû, xercî ew şewey le çi peyda kirdûwe. Roye jûrê selawî kird. Sahibî malê kutî: We derî binên, zor bedfere hemû şewê sedeqim lê deda, her çi ew delê wam be ser dê. Derwiş zor parawe, danîşt heta şewdireng bû. Xelqî royin, derwêş be cê ma. Sahîbmal kutî: Derwêş biro. Derwêş kutî eger birom, hesasan demgirin. Kutî: Qeydî niye; herçî eto bilêy çatirim bo dê. Derwêş kutî: Bîstim emro Sultan etoy birdbûwe kine xoy ta êwarê le wê bûy, xercî emşewit le kiwêpeyda kird? Hikayetekey bo gêrawe. Derwêş kutî: Ewêsta şireke dare; eger Sultan sibheynê bitba gunahbarêkî bênê, bilê serî bibre çi dekey? Kutî: Derwêş binû, xula le Sultan Mehmûdî gewretire, sibheynê derwêş royewe ser textî, kutî: Biçin fulankesi bênin. Çûn hênayan. Şirêkey be qedîyewe bu. Kutî: Biçin girtûyekî bênin, ew piyawe serî bibrê,. hênayan dayane dest awfiroşî; ke serî bibrê. Sultan çawî lêye; kabra kuti ya rebi ew piyawe eger gunabare ewşîreserî bibrê, eger gunabar niye şîreke bibê be dar şîrî derkişa, le estoy kabray da, neybîrî; şîreke bibû be dar. Awfiroş be Sultani gut: Qurban ew piyawe gunahi niye; boyeşîreke bûwe berdar. Sultan zor pêkeni, xelatî kird û kurdî be nokerî xoy.

Destêk gul destêk nergis
Mergi ew cematey nebinim hergiz!!

www.arsivakurd.org

پاشماوەی شێرکۆ بێکەس

بۆ کار کردن دەربارەی کولتور و ئەدەبی کوردی و فولکلۆری کوردی . هەڵبەتە ئەوە بەشێکی زۆری پەیوەندی بە خۆمانەوە هەیە، یانی بە تەبایی خۆمانەوە ، بە ڕێکی خۆمانەوە ، بە کار کردنی خۆمانەوە ، مەقسەدم لە یەکگرتنی هەمۆ کوردێکە . کوردی هەمۆی کوردستان لێرە ، ئێگرا کوردی هەمۆ پارچەکان ، چ کوردی تورکیا ، چ هی ئێران و سوریا و چ هی عێراق .

ئەو یەکگرتنە ، نزیك بونەوەمان لە یەکتر ، هاریکاریمان لە گەڵ یەکترا ، پێم وابێ دەکەوێتە پێش شتێکی دیکەوە . یەعنی بەشێکی ئەو دەرفەتە ڕەخساوە ، بەڵام بەشەکەی تری کەوتۆتە سەر ئەوەی کە خۆمان چی ئەکەین و خۆمان ئەتوانین چی پێش کەش کەین لەو مەیدانەدا . هەڵبەتە مەسەلەی منال، منالی کورد بەتایبەتی مەسەلەی منالی ئاوارەی کورد ، ئێستا لە ئەورۆپا دا پێویستی بە ئاوڕدانەوەیەکی تایبەتی هەیە لێ ی . ئەو ئاوڕ دانەوەیە کە پێویستە لە ڕێی زمان لە یاد نەکردنی زمانی نەتەوایەتیمان وبەردەوام خۆش کردنی گیانی نیشتمانی و نەتەوەیی لە ناو دڵی ئەوان دابێ ، ئەبێ لە ڕێگەی نوسینەوە ، لە ڕێگەی چیرۆکەوە ، لە ڕێگەی شێعرەوە کە بۆ منالان بێ ، پێویستە بایەخی زۆر بەم کارە بدەین و پێویستە وەختی خۆمانی زۆرتر بۆ تەرخان بکەین بە تایبەتی بۆ ئەو نەوە تازەیەی کە ئێستا لە ئەورۆپا چاوی کردۆتەوە، واتە نەوەی تازەی کوردی دەربەدەر لە ئەورۆپا .

حەسەنی قازی :

ماموٚستا شێرکۆی بێکەس . دیارە پرسیارەکان زۆر درێژ بونەوە . پێم خۆش بۆ کە ئاخر پرسیارتان لەگەڵ بهێنمە گۆڕێ . ئەویش ئەوەیە داخوا ئێوە نەخشەی ئەوەتان هەیە شوێنەوارەکانی خۆتان بە زمانی سویدی و بە زمانی دیکەی ئورۆپایی تەرجومە بکەن و بڵاویان بکەنەوە ؟

شێرکۆی بێکەس :

لە دوای ئەوەی کە من لە کوردستانەوە هاتم بەرەو ئەورۆپا ، لە سوریا گەلێك لە بەرهەمەکان کران بە زمانی عەرەبی و لە ڕۆژنامە و گۆڤارە بەناوبانگەکانی وڵاتە عەرەبی یەکان دا بڵاو کرانەوە . لەوێ کۆمەڵێك چاوپێکەوتن یان لەگەڵا کردم . لە دوای سوریا لە لایەن کۆمەڵەی هاریکاری جیهانی یەوە لە شاری فلۆرانس بە تایبەتی دەعوەتی ئەوێ کرام بۆ ماوەی دە ڕۆژ و لەوێ کۆڕێکی گەورەم گرت لە شازدەی مانگی چواری ئەم ساڵا (١٦-٤- ٨٧) و بەشێك لە شێعرەکان کران بە ئیتالیایی و بڕیاریش وایە کە هەڵبژاردەیەك لە شێعرەکان لەم ساڵ دا تەواو بێ و بخرێتە دوو توێی بەرگێکەوە ، یەعنی کتێبێکەوە .

لە دوای هاتنیشم بۆ سوید ، دیارە هەر لە دوای هاتنم بە ماوەیەکی کەم ، لە پێشا لە گەڵ ئەو کوردانەی کە شارەزان لە زمانی سوێدی یا دەست کراوە بە تەرجومە کردنی شێعرەکان و ئێستا بەشێکی زۆری شێعرەکان لە لای ئەو یایە کە ناوی کالە یە

حەسەنی قازی :

ئەم یایە کچی ئوریانتالیستێکی زۆر بەناوبانگی سوێدی، نیبەری یە ، ئەو خانەی باسی دەکەی .

شێرکۆی بێکەس :

بەڵێ . ئەو ئێستا لە گەڵ شێعرەکان خەریکە و خۆشمان ئەی بینینەوانێ و لەعەمان کاتا بەشێك لە شێعرەکانم دەوری ٣٥، ٣٦ پارچە کراون بە فەرانسەیی و وەرامیان لێ گێڕاوەتەوە کە تەواو بۆتەوە ورێنگە لە سەر دانی داهاتوم دا بو ژێنێڤ ، لەوێ لە ١٩ی مانگی ١٢ کۆڕێکی گەورەم هەیە ، هەڵبژاردەیەك لەوانە بە فەرانسەیی بخوێندرێتەوە . هەر وەها پرۆژەی کردنی هەندێك لە شێعرەکان ، هەڵبژاردەیەك لەوان بە زمانی ئینگلیزیش بەدەستەوەیە . وەکو خۆشت ئاگاداری پرۆژەی کردنی ئەو هەڵبژاردانە بە فارسی و تورکی ش لە ئارا دایە .

حەسەنی قازی :

زۆر زۆر سپاست دەکەم ماموٚستا شێرکۆ

شێرکۆی بێکەس :

هەر بژی . منیش لە کۆتایی دا زۆر زۆر سپاستان دەکەم . زۆری پێخۆشحاڵ بوم بەم بینینە کە لە ئاوارەیی و دور لە کوردستانا یەکترمان گرتەوانێ ، یەکترمان بینییەوە و هەر وەها سپاسیش بۆ ئەم دەزگایەی کە ئەم چاو پێکەوتنەی بۆ ڕەخساندین .

دەنگی جەپڵەی بەشداران

xxxxxxxxxxx

نیە، بەڵکو باشیشە، بەڵام بەداخەوە هەلی بۆ نەلواوە.
بەبڕوای من دوارۆژێکی رووناکی هەیە و لە توانایدایە بێتە ریزی ئەدەبی جیهانی.

پ/ کام نووسەری کورد جێگای رەزامەندی و تەقدیرتانە؟

وەڵام: لەهی سەردەم هەژاری موکریانی و گۆران .

پ/ راتان چیە لەسەر رێکەوتنی ١١ی ئادار؟

وەڵام: لەتوانامدا نیە هەست وخۆشیی خۆمتان بۆ باس بکەم، کە دەنگوباسی ئەو رێکەوتنەم بیست کە لە نێوان حکومەتی عێراق و گەلی کورد مۆرکرا. چونکە میللەتی کورد سەدەها ساڵە تێ دەکۆشێ لە پێناوی مافی نەتەوایەتی و ئازادی و دەها ساڵیشە لە عێراقدا خەباتی بێ وچانی کردووە لە پێناوی ئەم مافەدا بەسەرکردایەتی رۆڵەی کورد و رابەری بزوتنەوەی رزگاریخوازی «مستەفا بارزانی». بێ گومان دان نان بە مافی ئۆتۆنۆمی بۆ کوردستانی عێراق ئاواتی هەموو کوردێکی دڵسۆز بوو، هەموو کوردێکی پێشکەوتنخواز پشتگیری لەم هەنگاوە دەکات و هەوڵی چەسپاندنی دەدات.
تاماوم یادی ئەو رۆژەم لەبیر دەرناچێ.

پ/ئایە ئاواتەخوازن سەر لە کوردستان بدەن؟

وەڵام: بێ گومان ئەگەر بانگ بکرێم بە دڵخۆشیەیە سەر لە کوردستان دەدەم و چاوم گەش دەکەم بە دیتنی دیمەنی سروشتی کوردستان و ژیانی کورد لە سایەی رێکەوتنی ١١ی ئادار، بێ گومان لەوانەیە ئاواتەکەم بێتە دی دوای ئەوەی وەردەگیرێم لەکۆڕی زانیاری کورددا.

(پاشان مامۆستا عەرەبی شەمۆ و چەندەها زانا و نووسەری تری کوردی سۆڤیەت لە کۆڕی زانیاری کورد لە عێراق وەرگیران).

ئەم چاوپێکەوتنە پێنج سەعاتی خایاند.

www.arsivakurd.org

لە ساڵی ۱۹۲۷ تووشی ئازار و زیندان کرا وەک زۆربەی بۆلشەویکە کۆنەکان لە کاتی دەسەڵاتی ستالیندا.
عەرەبی شەمۆ تاکۆتایی ساڵی ۱۹۵۷بەزیندان و دوورخستنەوە ژیانی بەسەربردووە. لەساڵی ۱۹۵۷ ئازادکراوە و گەڕاوەتەوە بۆ ئەرمینیاو لە لایەن دەوڵەتەوە چەند خەڵات و پاداشتی وەرگرتووە و بەبۆنەی یۆبیلی ۷۵ ساڵەی میدالیای شۆڕشی مەزنی ئۆکتۆبەری پێ بەخشراوە و لەگەڵ میدالیای بایەخ و ڕێزگرتن بەبۆنەی پەنجاساڵەی دامەزراندنی کۆماری ئەرمینیای سۆڤێتی. ئەم چاوپێکەوتنەم لە ماڵی مامۆستا کەریمی ئەیوبی و بەشداربوونی دوو برای کوردی سووریاش لەم دانیشتنەدا. ... دوای ئەوەی نووسەر بەفراوانی و تێکڕایی لەسەرژیانی خۆی دووا، ئەم چەند پرسیارەم لێ کرد :

پ/ ئایە بیرت لەوە دەکردەوە ببیە ئەدیب؟

وەڵام: بەڵێ، لەو کاتەی دەستم بەخوێندنەوەی ئەدەب کرد، لە تەمەنی ۱۵ـ۱٦ ساڵی‌دا بووم، ئەدەبی کلاسیکی ڕووسیم زۆر پێ خۆش بوو، کە لە قوتابخانە دەخوێنرا. لەو کاتەوە دەستم کرد بەخوێندنەوەی ئەدەبی ڕووسی، ئەدەبی کلاسیکی ڕووسیم زۆر پێ خۆش بوو، بەتایبەتی پۆشکین ... هتد

پ/ یەکەم بەرهەمی چاپکراوت یاخوود یەکەم نوسینت چ بوو؟

وەڵام: مێژووی شۆڕشی ئۆکتۆبەر بە زمانی کوردی لە ساڵی ۱۹۳۰ (وا دیارە نووسەر ئەو وتارانەی لە ساڵی ۱۹۲٤ـ ۱۹۲۵ لەیادچووبووەوە ومنیش ئەوکات زانیاریم لەباریانەوە نەبوو)، بڵاوکردۆتەوە هەروەها لەسەر ژیانی «لینین» بە شێوەیەکی ئەدەبی نووسیومە و لە هەمان کاتیشدا پەرتووکێکم لەسەر کاری کەڵخۆز لە گوندی «یارە»دا بڵاوکردۆتەوە.... هتد.

پ/ بە چ زمانێک بەرهەمەکانت دەنووسی؟

وەڵام: لە کاتی چاو پێکەوتنم لەگەڵ پرۆفیسۆر «ئەکادیمی» ئۆربیلی، پێی وتم: عەرەبی شەمۆ هەردەم بە کوردی بنووسە، بۆیەش تا ئێستا هەر بە کوردی دەنوسم، دوایی خۆم یاهەندێ کوردی تر وەری‌دەگێڕنەوە سەر زمانێکی تر.

پ/ چەند بەرهەمت تا ئێستا نووسیوە و چەندیان چاپکراون؟

وەڵام: ئەوانەی تائێستا چاپکراون ۱۷چیرۆک ورۆمان، لەگەڵ شانۆگەری‌یەک. ئێستا نووسینێکی ترم تەواو کردووە لە ژێر ناوی «بڵێسەی شۆڕشی ئۆکتوبەر» تا ئێستا چاپ نەکراوە، هەروەها خەریکی نووسینی مێژووی شەڕی کورد و تورکـم، لە ژیانمدا هیچ شیعرم نەنووسیوە.

پ/ کام لە نووسینەکانت لا شیرینە یاخود بەدڵتە؟

وەڵام: ۱) ڕۆمانی ڕێگای بەختەوەری.
۲) قەڵای دمدم.
بێ گومان ـ شوانی کورد ـ یش چونکە قارەمانەکەی خۆمم، بۆیە ناتوانم هیچ لەسەری بدوێم.
قارەمانی چیرۆک و ڕۆمانەکانم هەموویان لە واقیع (ریاڵ) وەرگرتوون، چونکە من نووسەرێکی ریالیستیم، بۆیەش قارەمانی چیرۆکەکانم لە واقیع هاتوون نەک لە خەیاڵ.
ئامۆژگاریتان دەکەم ئەدەب بخوێننەوە، بەتایبەتی هی کوردی.

پ/ لە ڕۆمانی «ڕێگای بەختەوەری»دا باسی چی دەکەی؟

وەڵام: لەسەر تێکۆشانی گەلی کورد بەر لە دامەزراندنی دەسەڵاتی سۆڤیەتی و ئەو دەرفەتە فراوانەی بۆی ڕەخساوە دوای دامەزراندنی ئەو دەسەڵاتە بۆ پێشخستنی کولتوور و ئەدەبی کوردی ... هەروەها دەبێژێ:
ئەوکاتەی نوسەری‌گەورەی ڕووسی مەکسیم گۆرکی‌دەسنووسی وەرگێڕاوی یەکەم کتێبی منی‌خوێندەوە، وتی: سوولتانەکانی عوسمانی و قەیسەرەکان کوردیان دەچەوساندەوە، بەڵام ئێستا گەلی کورد بە زمانی ڕۆڵەی بەهرەدای وەک عەرەبی شامۆ هاتووەتە قسەکردن ـ واتە عەرەبی شەمۆ بەشێوەیەکی ئەدەبی جوان وساکار وبەزمانی نەتەوەکەی توانیویەتی‌ڕادەی پێشکەوتنی خەباتی کورد لەلاپەڕەی نووسینەکەیدا پێشکەش بکات، ئەوەش وای لەنووسەری بەرزی سۆڤیەتی «گۆرکی»، کردووە بایەخداری بکات، چونکە عەرەبی شەمۆ بە باشی و لێ هاتوویی ڕۆڵی دەسەڵاتی سۆڤیەتی نیشان داوە لە ژیانی کوردی سۆڤیەتدا. بێ گومان دەسەڵاتی کرێکار و جوتیاران مافی سەربەستی و ئازادی و پێشخستنی کولتوور و ئەدەب و زمانی نەتەوایەتیان بۆ هەموو گەلانی ڕووسیای قەیسەری زامن کرد.

پ/ چۆن تەماشای دوارۆژی ئەدەبی کوردی دەکەن؟

وەڵام: بێ گومان ئەدەبی کوردی بە شێوەیەکی گشتی خراپ

www.arsivakurdi.org

٩٠ سال بەسەر لە دایکبوونی نووسەر گەورەی کورد عەرەبێ شەمۆ

١٨٩٧ _ ١٩٨٧

لە ١٩٨٧/١/٢٢دا (٩٠) سالّ تێپەڕی بەسەر لەدایک بوونی نووسەری گەورەی کوردی سۆڤیێتی عەرەبی شەمۆ ـ شامیلۆڤ دا.لەسەرژیانی عەرەبی شەمۆ زۆرشت لە گۆڤارو رۆژنامەکانی کوردستانی عێراق و دەرەوەدا بلاّوکراوەتەوە، ئێمەش بەم بۆنەیەوە، ئەو چاوپێکەوتنە بلاّودەکەینەوە کە بەر لە ١٥ سالّ لەگەلّ مامۆستای خوالێخۆشبوو کراوە و بۆ یەکەم جارە ئەو گفتوگۆیە بلاّودەکرێتەوە.

جەمشید حەیدەری

«چاوپێکەوتنێک لەگەلّ عەرەبی شەمۆ»

لەئێوارەی ١٩٧٢/١/٢٤ لەشاری لینینگراد، لەمالّی دوکتۆر کەریمی ئەیووبی، کە یەکێکە لەو براکوردانەی ئێران ولەکاتی کۆماری دیموکراتەوە لە سۆڤیەت دەژی، ئەو وتووێژەمان لەگەلّ مامۆستا عەرەبی شەمۆ کردووە:
چەند رۆژێک لەمەوبەر بەڕێکەوت پێم زانی کە نووسەری بەناوبانگی کورد هەلگری «میدالیای شۆڕشی ئوکتۆبەری مەزن» و یەکێک لە مرۆڤە ناودارەکانی بواری رۆشنبیری لە ئەرمینیای سۆڤێتی عەرەبی شەمۆ دێتە لینینگراد.
عەرەبی شەمۆ، لە رێگای بەرهەمە ئەدەبیەکانیەوە کە بە زمانی کوردی و رووسی لە ئەرمینیای سۆڤیەت چاپکراون ناوبانگی لەنێو کوردی عێراقدا زۆرە. بۆ پێناسینی ئەو نووسەرەی کە هەموو ژیانی خۆی تەرخان کرد، لە پێناوی پێشخستن و پەرەپێدانی ئەدەبی کوردی لە ولاّتی سۆڤیەتدا. بێ گومان شەقلّ و تەئسیری ئەدەبی ریالستی و دەولەمەندی رووسی و گەلانی سۆڤیەت شوێن پێیان لە نووسینەکانی عەرەبی شەمۆدا بەجێ هێشتووە. ئەودەم تەمەنی ٧٥ سالّ بوو (واتە لەکاتی چاوپێکەوتنەکەدا) و یەکێکە لە بەلشەویە کۆنەکان، کە لەسالّی ١٩١٦ هاتۆتە ریزی پارتی بۆلشەوی، واتە بەر لە شۆڕشی ئۆکتوبەری سۆسیالیستی مەزنەوە.
لەو چاوپێکەوتنە هەولّمداوە هەموو وشەیەک لەسەر ژیانی ئەدەبی و سیاسی ئەم نووسەرە تۆماربکەم، کە بێگومان بەسەرهاتی ژیانی زۆر بەجوانی لە لاپەڕەی چیرۆکی «شوانێ کورد»دا نووسراوەتەوە، واتە قارەمانی چیرۆکەکە نووسەر خۆیەتی. ئەم چیرۆکە لە سالّی ١٩٣١ بە کوردی چاپکراوە، بۆ یەکەم جاریش بە رووسی لە سالّی ١٩٢١ چاپکراوە....
ئەو چیرۆکە چەندجار چاپکراوەتەوە. ئەم سالّەش چاپێکی نوێی لێ بلاّوکراوەتەوە. لەم چاوپێکەوتنە کە دا نووسەر باسی ژیانی و چۆنیەتی هاتنی خۆی بۆ ریزی پارتی بۆلشەوی و گرتنی لەلایەن ژاندرمە و کوشتنی باوکی لەلایەن ئەندامانی پارتی قاشناقەوە دەکا، لەو کاتەی کە عەرەبی شەمۆ دەچێتە ریزی پاسدارانی سوور ـ لەشکری سوور ـ و چۆنیەتی چاو پێکەوتنی عەرەبی شەمۆ لەگەلّ رابەری دەولەتی سۆڤیەتی «ڤیلادمیر ئیلیچ لینین» لە رۆژانی کۆنفرانسی سێیەمی کۆمێنترین و هەروەها تێکۆشانی عەرەبی شەمۆ لەژێر سەرکردایەتی شۆڕشگێڕی لێ هاتووی رووسیا «سێرگێی میرۆنۆڤیچ کیرۆڤ» لە رۆژانی شەڕی ناوەخۆ ـ حەربی ئەهلی ـدا .
وەک ئاشکرایە وەدەگوێزرێ عەرەبی شەمۆ یەکێک بووەلەوانەی کە لەئەرمینیا لەسالاّنی ٩٢٨ـ١٩٢٩ یەکەم ئەلفوبای کوردییان داناوە، هەروەها بەهاوکاری ئەوەوە ژمارەیەک لەلاوانی کورد لە سالّی ١٩٢٨ رەوانە کراون بۆ لینینگراد بۆ خوێندن، وەک پرۆفیسۆر قەناتی کوردۆ سەرۆکی بەشی کوردی ئامۆژگاری رۆژهەلاّتناسی ئەکادیمیای سۆڤیەتی لە لینینگراد.

www.arsivakurdi.org

وەزیران خۆی کە هات بە تایبەتی خۆی خەڵاتەکەی پێشکەش کردم ــ زۆر جار وەزیری ڕۆشنبیری ئەم کارانە ئەکا ــ و وەکو تۆش باست کرد لە وتارەکەی خۆیا ئەو بێخۆشحاڵی یەی خۆی دەربڕی کە ئەمساڵ خەڵاتی نۆخۆلوسکی دراوە بە نوسەرێکی کورد .

حەسەنی قازی :

مامۆستا شێرکۆی بێکەس ، پێم خۆشبوو پرسیارتان لێ بکەم ، پێش ئەوەی کە تەشریفتان بێ بۆ سوێد ، لە سەر وەزعی زیانی ئەدەبی و فەرهەنگی سوید ئاگاداریتان تا چ ڕادەیەك بوو ؟

شێرکۆی بێکەس :

من دیارە لە ڕێگەی زمانی عەرەبی یەوە کە ئێستا کتێبخانەیەکی دەوڵەمەندی هەیە لەو ڕێگەیە زیادتر ئاشنایەتیم پەیدا کرد لە گەڵ ئەدەبی عالەمی و دەر بارەی ئەدەبی سوێدی ئەگەر چی بە شێوەیەکی فراوان ئەو ئاگاداریەم نەبوو وە ، بەڵام گەلێك لە بەرهەمەکانی ستریندبەریم بە زمانی عەرەبی خوێندوتەوە و وەختی خۆشی تەنانەت هەوڵمان دا کە یەکێك لە شانۆ گەری یەکانی لە سولەیمانی بهێنینە سەرشانۆ و بەرەو ڕوی منیان کردەوە بۆ ئەوەی کە وا تەرجومەی کەم بەڵام هێندێ زروفی بە سەر داهات کە نەمان توانی ئەو کارە بکەین . مەبەستم ئەوەیە کە ستریندبەری لە لای من ناسراوە ، چ وەك زیانی وچ وەك بەرهەمەکانی و ئیگراتر لەم لا و لەولاوەك وتار ، وەك سەر مقەستی زۆر باس هەندێك ئاگاداریم دەر بارەی ئەدەبی سوێدی هەیە ، بەڵام بەو شێوەیە نا کە خۆم لێی ڕازی بم .

حەسەنی قازی :

ئەمن ئەگەر هەڵە نەکەم لە جێگایەك دا خوێندومەتەوە کە ئێوە کاتی خۆی لە کوردستان دەستپێکەر و خولقێنەری مەکتەبێکی تازە بوون لە ئەدەب دا ، وابزانم " ڕوانگە" ڕاستە ؟

شێرکۆی بێکەس :

بەڵێ .

حەسەنی قازی :

چونکو باسی ئاگوست ستریندبەری تان کرد ، دیارە وەك دەزانن هێندێك لەو مەسەلانەی ئەو تەرحی دەکا ، لەوانەیە لە هێندێك ئەدەب دا کە لە ژێر تەئسیری فەرهەنگی ئیسلامی دابوون وەك ئەوەی کە بەزمانی ئوروپایی پێی دەڵێن تابوو بێ .

بێتان واهەیە کە تەرجومەی شوێنەوارەکانی ستریندبەری بە لەبەر چاو گرتنی ئاستی هۆشیاری فەرهەنگی گەلی کورد لە کاتی ئێستا دا ، دەتوانێ ئیحتیات و خۆپارێزیەکی کە لەم بابەتانەوە لەوانەیە لە ڕوحییەی خەڵك دا هەبێ لە بەین بەرێ ؟ مەبەستم ئەوەیە ئەم کارە یارمەتی دەکا بە دەوڵەمەند کردنی باری فەرهەنگی یان نا ؟

شێرکۆی بێکەس :

من پێم وایە کە لە مەسەلەی وەرگێڕان لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی دیکە مەسەلەی هەڵ ــ بژاردن دەورێکی گەورە ئەبینێ ، واتە کەی وچۆن و لە چ وەختێکا ئێمە ئەو شتانە تەرجومە ئەکەین ، وەریان ئەگێڕینە سەر زمانی کوردی م من پێم وایە نوسراوەکانی ستریندبەری ، لە ئێستا دا ، بۆ ئێستای میللەتی کورد شتێ بێت زۆر لە پێش نەبێت ، نەك وەك مەسەلە ئەدەبی یەکەی ، وەك باری کۆمەڵایەتی یەکەی . بەڵام لە هەمان کاتا ، کردنەوەی هەمو پەنجەرە و دەرگایەك لە سەر ئەدەبی کوردی ، لە سەر زمانی کوردی ، لە سەر کولتوری ئێمە و خۆ بەستنەوەمان بە ئەوروپاوە ، بە ئەدەبی ئەوروپاوە ، بە قەدەر ئەوەندەی کە بتوانین شتە تایبەتی یەکانی خۆمان بپارێزین ، باشە . وەك کەسێك کە لە سەر دوو قاچ وەستا بێ یەعنی قاچێکی لە سەر کولتوری خۆی بێ ، فۆلکلۆری خۆی بێ و قاچەکەی کەشی لە سەر کولتوری عالەمی بێ . من پێم وایە هەمو ئەدەبێك و خۆی ڕۆشنبیری بریتی یە لە وەرگرتن و بەخشین . ئەبێ وەرگریت بۆ ئەوەی بشبەخشیت ، یەعنی مەسەلەکە شتێك نییە کە بە تەنها هەر بەخشین بێ و شتێکیش نییە کە هەر بە تەنها وەرگرتن بێ . لە بەر ئەوە ستریندبەری ش و غەیری ستریندبەری ش لە وەرگێڕان دا بێگومان زەمینەی بە پیت لە ناو ئەدەبی کوردی دا دروست دەکا ، ئەگەر چی مەسەلەی پاش و پێش خستنی ئەم شتانە ، پێوەندی زیادتر هەیە بەو ڕۆژگارەوە کە ئێستا ئێمەی تیا ئەژین .

حەسەنی قازی :

زۆر سپاس . نوختەیەکت باس کرد لە وەڵامدانەوەی ئەو پرسیارە دا ئەمیش مەسەلەی لە سەر دوقاچ ڕاوەستانە ، واتە پاراستنی فەرهەنگی نەتەوایەتی و کەلك وەرگرتن لە فەرهەنگ و ئەدەبی عالەمی .

وەك ڕەنگە برادەرانی هاوبەش لەم کۆڕەش دا ئاگادارین ، بە تایبەتی ئەوانەی زانیارییان سەبارەت بە مەسەلەی زمان هەیە ــ دیارە ئەمن لێرەدا مەبەستم زیادتر مەسەلەی مندالانە ــ لێرە لە سوێد ئیهتیمامێکی زۆری پێدەدرێ . باسی ئەوە دەکرێ کە ئەو گروپە غەوارە و پەنابەرەی کە لە سوێد هەن و زمانی جیاجیایان هەیە ئەهەمییەتێکی زۆری هەیە کە ئەوانە لە هەمان کات دا کە لە کۆمەڵی سوێد ڕادێن وئاشنای دەبن و لەم کۆمەڵە دا دەژین واباشە بتوانن فەرهەنگی میللی خۆیان و زمانی خۆشیان بپارێزن . هەر لەبەر ئەوە دەکرێ بڵێم کە بە موقایەسە لەگەڵ جێگاکانی دیکەی ئوروپا دا ، لە سوێد هێندێك ئیمکانات هەیە کە لە زۆر وڵاتی پێشوەچوی دیکەی ئوروپایی دا ئەو دەرفەتانە بۆ پەنابەران نییە . بۆ وێنە دەتوانم بەحسی ئەوە بکەم کە ئێستا لە سوێد لە سێ شوێن ، لە ستۆکهۆڵم ، لە مالموێ و لە یۆتە بۆری کە خۆشت تەشریفت چوتە ئەو دو شارانەی دوایش لەوێ مەدرەسەی بەرزی پەروەردە کردنی مامۆستایان هەیە کە لەو مەدرەسانە دا مامۆستا تەربییەت دەکرێن بۆ ئەوەی بتوانن وەکو مامۆستای زمانی زگماکی یارمەتی منداڵی ئەو گروپە غەوارە و پەنابەرانە بدەن کە لێرە دەژین بۆ ئەوەی کە زمانی زگ ماکی خۆیان باش فێر بن لە هەمان کات دا کە بە سوێدی دەخوێنن و فێری ئەو زمانەش دەبن . چونکو زانایانی زمانەوانی و پەروەردە کردنی منداڵان بەو نەتیجەیە گەیشتون کە پاراستنی فەرهەنگ و زمانی خۆیی لە هەڵدانی ئاستی تێگەیشتن و زانیاری منداڵان دا زۆر یارمەتیدەرە .

ببورە لەوەی قسەکەم زۆر درێژ بوو وە ئەمن پێم وایە لە لایەکی دیکەشەوە ، ئەرکی گروپەجۆربەجۆرەکانی موهاجیر و پەنابەر لەم بارەیەوە زیاد دەکا واتە ئەوەی کە خۆیان دەبێ بێنە پێشەوە ، بۆ ئەوەی لەو ئیمکاناتەی بۆیان پێك هاتوە بە باشی کەلك وەرگرن .

لەم چوار چێوەیە دا ئەگەر پرسیارەکەم هێندێك کونکرێت تر لێ بکەم ، پێتان وایە ئەرکی ئێمەی کورد لەو ڕێبازە دا چییە ؟ بۆ کەلك وەرگرتن لەو ئیمکاناتەی کە لێرە هەمانە ، دیارە مەبەستم لەو کوردانەیە کە لە سوێد دەژین چ بکەین ؟

شێرکۆی بێکەس :

منیش پێم وایە لە حاڵەتی بەراورد کردنا ، وڵاتی سوێد لە گەڵ وڵاتەکانی تری ئەوروپا ، دەرفەتی لەبارتری لە بەر دەم کولتوری کوردیا ، کردوتەوانێ . هەڵبەتە کۆمەڵە کوردی یەکان خۆیان ، ئەم جۆرە دیدارانە ، ئەو کۆمەڵە کولتوری و ڕۆشنبیرییانەی کە هەن، تێگرا خۆی لە خۆی دا ، دەلیلێکی باشن بەڵگەیەکی چاکن بۆ ئەوەی کە فرسەت ڕەخساوە

بۆ لاپەڕە 15

www.arsivakurdi.org

کوردەکان لە چوارچێوەی ئەو کۆمەڵانە دا لە دەورەی یەك وەکۆ دەبن بۆ یەکتر ناسین و پاراستنی فەرهەنگ و تەقالید و داب و شوێنی کوردی و ناساندنیان بە سوێدی یەکان. ئێوە وەك کەسایەتییەکی فەرهەنگی ی کورد ئامۆژگاری تان چیبە بۆ ئەو جۆرە ڕێکخراوانە و بەتایبەتی بۆ کۆمەڵەی ئێمە لە سوندسڤال ؟

شێرکۆ بێکەس :

من پێم وایە کە بوونی ئەو کۆمەڵانە لە سوێدا کارێکی چاکە ئەگەر ئێمە بتوانین ڕێگەی باش بدۆزینەوانێ بۆ خزمەتی ئەدەب و کولتووری کوردی.

هەڵبەت یەکێك لە ئەرکەکانی ئەو کۆمەڵانە مەسەلەی گردکردنەوەی کوردەکانە لە دەرەوە و مەسەلەی زیادتر چڕکردنەوەی پێوەندییە لە بەینی یەکترا و لە بیر نەچوونەوەی مەسەلە گەورەکەیە، بە بڕوای من هەموو کۆمەڵەیەکی ئەوتۆ ، هەموو کۆمەڵەیەکی ئەدەبی ، پێویستە لە پێش هەموو شتێك دا مەسەلەی کورد وەکو مەسەلەیەکی ڕەوا ، وەك مەسەلەی میللەتێکی ژێردەستە و پارچەپارچە بوو ، بە خەڵکی تر بناسێنێ وئەوە کاری ئەساسی ، کاری بنچینەیی بێ. لەگەڵ ئەوەشا لەلایەکی ترەوە هەوڵی پەرەپێدان و گەشەپێدانی مەسەلەی کولتوور و مەسەلەی هونەری بدا.

ئەم دیدارە لەگەڵ ئێوەش و لەگەڵ کۆمەڵەکانی تریش لە شوێنەکانی تر من بە شتێکی گەلێك چاکی ئەزانم و ئومێد ئەکەم بۆ داهاتوو بتوانن زیادتر گەشە بە چالاکییەکانی خۆتان بدەن بە ڕێگای ناساندنی ئەدەب و کولتووری کوردی و ناساندنی کەسانی ئازادیخواز و نیشتمانپەروەری میللەتەکەمان بە میللەتانی تر. من پێم وایە ئەم کارە دروست کردنی پردە ، یانی ئەو کۆمەڵانە هەموو ئەبێ پرد دروست بکەن. چ پردی هونەری بێ ، چ پردی ڕۆشنبیری بێت لەگەڵ میللەتانی تر. ئێمە ئەرکمان ناساندنی میللەتەکەمان بە میللەتانی ترە لە هەرە مەیدانە فراوانەکانی ژیان دا . ئومێد ئەکەم ئێوەش بتوانن ئەم ئەرکە باشتر بە دی بێنن و بتوانن چاکتر دەنگی میللەتەکەمان ، هونەری ، شێعری ، کولتووری بگەیەننە میللەتانی تر و بتوانن بەردەوام ئەو جۆرە کۆڕانە بگرن بۆ کەسانی لێهاتووی میللەتەکەمان. ئومێد ئەکەم سەرکەوتوو بن لە کاروبارەکانتان دا. دەبوو لە پێشەوە سپاسی ئێوەم کردبایە هەر وەها سپاسی ئەم دام و دەزگایەش کە ئەم چاوپێکەوتنەی ساز کردووە .

حەسەنی قازی :

پرسیارێکی دیکەم هەبوو. ئەویش ئەوەیە کە ئەو کوردی پەنابەر و موهاجیری کە لە سوێد دەژین، ولە هەموو بەشەکانی کوردستانەوە هاتوون ، لەبەر زوڵم و زۆری تەواوی ئەو دەوڵەتانەی خاکی کوردستان یان داگیرکردووە ، لەوڵات ئیمکانی ئەوەیان نەبووە کە لەوبەر ئەم بەری سنووران پێوەندێکی تەواویان لەگەڵ یەکتر هەبێ ، لەبەر ئەوە و هەر وەها بە تایبەتی بەکار هێنانی دوو ئەلفوبێ ، کارێکی وای کردووە ئەو جۆرەی کە دەبێ هەموو کوردەکان نەتوانن لەو نووسراوە و چاپەمەنی کوردی کە هەن کەڵك وەرگرن. بە دیتنی ئێوە ، لە شوێنێکی وەکوو ئورووپا ـ بەتایبەتی سوێد ـ و بە لەبەر چاو گرتنی ئەو ئەرکانەی کە ئێوە بۆ ڕێکخراوی وەك ئێمەی بە باش دەزانن ، بە چ شێوەیەك بیاو باشتر دەتوانێ لە پێناو بەرەو یەك بردنی زمانی ئەدەبی ، زمانی یەکگرتووی کوردی نێ ـ بکۆشێ؟ هەڵبەت دیارە زمانی کوردی لێرە دروست نابێ ، سەرچاوەکەی کوردستانە ، بەڵام پێم خۆش بوو بیرورای ئێوەش لەم بارەیەوە بزانم ؟

شێرکۆ بێکەس :

بێگومان مەسەلەی پارچە پارچە بوونی کوردستان خۆی سەبەبی گەورە و بنچینەی گەورەیە بۆ پارچەپارچە بوونی زمانەکەش. هەڵبەتە ئەمە واقعێکی تاڵە ، کەمەتدێن جار کوردی ناوچەیەکی کوردستان لە کوردی ناوچەیەکی تر بەتەواوی نەگا ، هەر چەندە لەم پازدە ساڵەی دوایی دا لە ڕێی زمانی ستانداردەوە ـ کەبە بڕوای من ئێستا زمانی کرمانجی خوارووە ، چونکوو زۆرترین ژمارەی ئەدیبانی کورد پێی ئەنووسن ، چونکە لەبەر ئەوەی خاوەنی زەخیرەیەکی دەوڵەمەندە ـ تا ڕادەیەك وەزعەکە گۆڕاوە ، لەگەڵ ئەوەشا من بڕوام وایە مەسەلەی یەکگرتنی زمانی کوردی زیادتر پەیوەندی بە مەسەلە سیاسییەکەوە هەیە، یەعنی بەبڕوای من هەر وەختێ میللەتی کورد ، خۆی ، ئازادی خۆی بەدەست هێنا و لە خاکی خۆیا سەربەست بوو و وەکوو میللەتانی تر خاوەنی کیانی خۆی بوو، خاوەنی دەوڵەتی خۆی بوو، پێم وایە هەر ئەو کاتەش ئەتوانێ سەرئەنجامی ئەو گیرو گرفتەی شێوە جیاجیاکانی ئێستای زمان چارەسەر بکا و پێشم وانییە ئەوە بەتەنها میللەتی کورد نییە ، وابووبێ. تەماشا بکەین زۆربەی زمانە زیندووەکانی ئێستای دنیا لە وەختی خۆیا زمانی ناوچەیەکی دیاری کراو یان زمانی سنوورداری ئەمارەتێکی مەعلووم بوون لە وەختی خۆیا. بە کورتی ئەمن ڕام وایە ئێستا ئێمە ئەتوانین بۆ موتوربە کردن ، بۆ گەشە پێدانی هەندێ ئیش بکەین بۆ نزیك کەوتنەوەی شێوەکان. بەڵام بڕانەوەی سەرئەنجامی زمانەکە خۆی، یەعنی یەکگرتنی زمانێك بە تەواوی ، پێم وایە ئەوە دەسەڵاتی سیاسی لە پاشەڕۆژا ئەو مەسەلەیە ئەبڕێنێتەوە .

حەسەنی قازی :

دیارە ئەو پرسەی کە ئێستا دەی هێنمە گۆڕێ ڕەنگە پێوەندێکی ڕاستەوخۆی لەگەڵ کێشەی ئەدەبی بە تایبەتی نەبێ. بەڵام وەك ئێوەش پێشتر بەحستان کرد ، شێعریش لە ژیانی کورددا ، لە ڕاستی دا وەکوو چەك وایە لە دەستی ئێمە دا بۆ گەیشتن بە ئاواتمان .

وەك ڕەنگە ئێوەش ئاگادار بوون ، لە دوو ساڵی ڕابردوو دا لێرە بەشێوەیەکی ناعادڵانە کوردەکان بەگشتی کەوتبوونە بەر هێندێ تۆمەت لەو وڵاتە. لێرە دا ئەمن قسەیەکی سەرۆك وەزیرانی سوێد دەگێڕمەوە کە کاتی دانی خەڵاتی تۆخۆلوسکی بەئێوە هێنایە گۆڕێ : ئەو دەڵێ : " بەلەبەر چاوگرتنی ئەو ڕووداوانەی ساڵی ڕابردوو بە تایبەتی جێگای شادمانی و پێخۆشبوونە کە نووسەرێکی کورد ئەمساڵ خەڵاتی ساڵا تۆخۆلوسکی دەدرێتێ."

ئەمن وای بۆدەچم ئەو قسەیە خۆی زەمینەی تێهەڵێنانەوەی خراپ بۆچوونە لەسەر کوردەکان بە گشتی ، واتە ئەوە دەرووەیەکی ڕوونە ، ڕێگایەکی باشە ئێوە پێتان وانییە کە کوردەکان خۆیان بەگشتی بە هۆی هێنانە گۆڕی و نیشاندانی لایەنە پۆزیتیڤەکانی فەرهەنگی کوردی بتوانن خۆیان باشتر بە خانەخوێ سوێدی یەکان کە لایان میوانین بناسێنن ؟

شێرکۆ بێکەس :

بێگومان مەسەلەی بەخشینی خەڵاتی تۆخۆلوسکی بە من بۆ ساڵی ٨٧–٨٨ هەر وەکوو تۆ وتت خۆی لە خۆی دا کردنەوەی دەرگایەکە، یان سەرەتای کردنەوەی دەرگایەکە بۆ زیادتر نزیك بوونەوەی میللەتی کورد و مەسەلە عادیلەکەی بە شێوەیەکی تر. هەڵبەت هەر ، وەکوو لە وتارەکەی خۆشما لە ڕۆژی وەرگرتنی خەڵاتەکە دا وتم ، وەختێ خەڵاتەکەم وەرگرت دڵ و دەروونم کەوتە بەر دوو تەوژمی پێچەوانە لە یەك وەختدا ، یەکەم ئەوەی کە ئەو هەواڵەم بیست زۆرم پێخۆشبوو ، بەڵام لە هەمان کاتیشا پەستی یەك دایگرتم. ئەویش پەستی ئەوە بو کە ئەمن لە مەنفا ، دوور وڵاتی ، جێگام نەبوایە و لە کوردستانێکی ئازاد و سەربەخۆ دا بژیمایە و پێشم وایە هەر ئەو وەختەش گیانی تۆخۆلوسکی شاد ئەبوو و شاد ئەبێ کە ڕۆژێ لە ڕۆژان نووسەرێکی ئاوارە و نووسەرێکی دەربەدەر نەبێ لەم وڵاتە دا، واتا بۆ ئەوەی جائیزەیەك لە مەنفا وەربگرێ. من پێم وایە ئەو وەختەش تۆخۆلوسکی زیادتر گیانی شاد ئەبوو، دیسانەوە لە هەمان کاتیشا ، پێویستە سپاسی بەتایبەتی پێن کلووبی سوێد ، واتە یەکێتی نووسەرانی سوێد ملقی نووسەرانی جیهان لێرە بکەم و هەر وەها سپاسی سەرۆك

مامۆستا شێرکۆی بێکەس ڕۆژانـــی هەینی و شەمۆ ٣٠ و ٣١ی ئۆکتۆبەری ٨٧ میوانی کۆمەڵەی کورد لە شاری سوندسڤال بۆ . دوای نیوەڕۆی ڕۆژی هەینی لە خانوی کۆمەڵەی نیونەتەوەیی سوندسڤال حەسەنـــی قازی ئەندامی کۆمەڵەی کورد لە سوندسڤال و ئەندامی کۆمیتەی گشتی فێدراسیۆنـــی کۆمەڵەکانی کوردستانی لە سوید بە ئامادە بونـــی ژمارەیەکی زۆر لە ئەندامانی کۆمەڵە وت و وێژێکی لە گەڵ کاک شێرکۆ کرد . ئەم وت و ویژە لە لایەن تلێڤیزیۆنـــی ناوچەیـــی سوندسڤال فیلمـــی لێهەڵگیرا . لەم ژمارەیەی " بەربانگ " دا بۆ ئاگاداری خوێنەرەوە خۆشەویستەکانمان مەتنی تەواوی ئەم وت و وێژە بڵاو دەکەینـــەوە .

حەسەنـــی قازی :

مامۆستا شێرکۆی بێکەس زۆر بە خێرهاتنت دەکەین بۆ شاری سوندسڤال . ئێمە پێمان وایە ئەوە دەرفەتێکی باشە کە کوردە پەنابەرەکانی ئەم ناوچەیە لە نزیکەوە لەگەڵتان ئاشنا بن ، ئەگەرچـــی ئێوە وەکو کەسایەتییەکـــی ئەدەبـــی و فەرهەنگی کورد بۆهەمـــوو کوردەکان ناسراون .

پێم خۆش بو پێشەکی پرسیارتان لـێ بکەم هۆی سەفەرەکانتان بۆ شارەکانی جۆربەجۆری سوید و دیدار لەگەڵ کوردەکان چییـــە؟

شێرکـــۆی بێکەس :

پێشـــەکی دوور لە کوردستانی خۆشەویست و لە کاتێکا کە ڕێم کەوتە هەندەران ، هەڵبەتە ئەم جۆرە دیدار و بەیەک گەیشتنەوانە لەگەڵ کوردە ئاوارەکانی دەرەوەی کوردستان وبـــە تایبەتی ئورووپا ، یەکێکە لەو هۆیانەی کە دڵم خۆش ئەکا و زیادتر هانم ئەدا بۆ ئەوەی کە بەردەوام بم لەسەر مەسەلەی نوسیـــن و بەتایبەتی شێعر . دیارە شێعریش خۆی لە خۆیا پردێکی گەورەیە بۆ بەستنـــەوەی هەموومان بە یەکەوەوە . دیارە ئەمن لە دوای ئەوەی کە لە کوردستان هاتوومەتە دەرەوانـــێ ، لە سوریاوە بۆ ئیتالیاو بۆ ئێرە ، چەندین کۆڕی شێعریم گرتـــوە و لـــە بنەڕەتیشـــا هاتنی من لە ناوچە ئازاد ـ کراوەکانی کوردستانەوە ، لە لای پێشمەرگە قارەمانەکانی خۆمانەوە بۆ دەرەوانێ ، یەکێکە لەو ئەرکانە ، واتە هاتنە دەرەوەم یەکێکـــە لەو ئەرکانەی کە لێرە دەنگی ئەوان ، دەنگی زوڵاڵی ئەوان ، هەڵوێستی گەورەی ئـــەوان وەك لە شێعرەکانما ڕەنگی داوەتەوە ، بتـــوانم بگەیەنمـــە دنیای دەرەوانێ و بتوانین ئـــەوە لە میللەتانی تر بگەیەنین کە ئێمە بە تەنهـــا هەر خاوەنـــی چەك و تەقە نین ، بەڵکـــوو ئێمە خاوەنـــی هونەریشین ، خاوەنی ئەدەبین ، خاوەنـــی کولتوورێکی گەورەین و ئومێد ئەکەم ئەگەر بتوانم یان توانیبێتم کە لەو زنجیرە کۆڕانـــەدا ، لەو زنجیرە چاوپێکەوتنە زۆرانە دا ، لە ئیتالیـــا و لێرە بەشێك لەوە بگەینمە میللەتانی تر و هەڵبەت هاتنە دەرەوەی من بۆ ئەورووپا هاتنە دەرەوەیەکـــی خۆیـــی نییە واتە بە تەنها پێوەندی بە خۆمەوە نییـــە ، بە قەدەر ئەوەی کە مەسەلەی شێعـــر مەسەلەشە ، لە مەسەلەی کورد ، لە مەسەلـــەی بزووتنـــەوەی شۆڕشگێڕانەی کورد جیانابێتەوانێ و ئەمن بۆ ئەوە لە دەرەوەم کە بتوانم ئەرکێکـــی پێویستی سەرشانی خۆم ، ئەرکێکـــی قـــەڵـــەم هاو جووت لە گەڵ تفەنگی پێشمەرگە دا بـــە میللەتانـــی دەرەوە ڕابگەیەنـــم .

حەسەنـــی قازی :

مامۆستا شێرکۆی بێکەس ، لەو ناوچەیە کە ناوچەی مێدل پادی پێدەڵێن لە دووساڵ لەوە پێشەوە کۆمەڵەیەکی کوردی دامەزراوە کە ئەندامە لـــە فێدراسیونـــی کۆمەڵەکانی کوردستانێ لـــە ســـوید . کۆمەڵە کوردییەکان لە زوربەی ئـــەو شارانەی سوێدێ کە کوردیان لێ دەژین واتـــە ئەوەی کە لێرە پێی دەڵێن کۆمۆن دامەزراون .

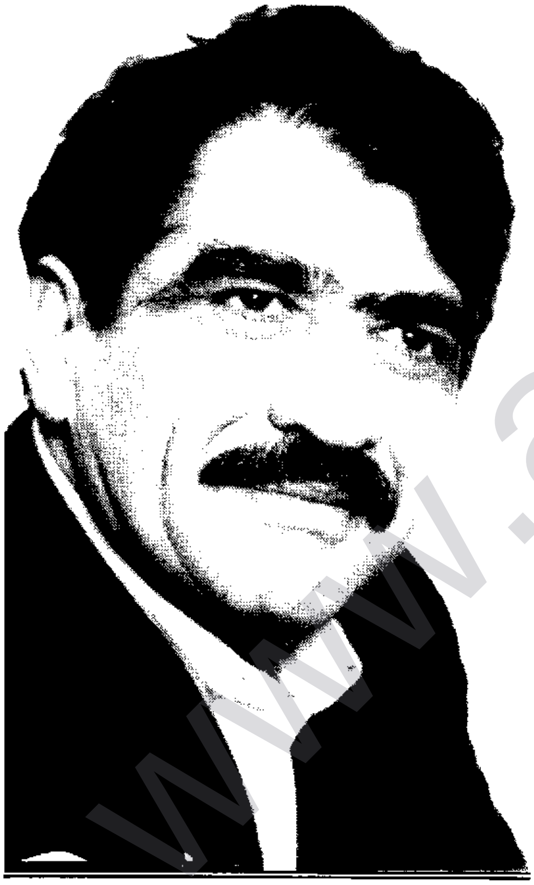

www.arsivakurdi.org

جیهانی ئەمڕۆ جیهانێکی ڕێکخراو و پڕ دیسپلین و دەزگا و یاسایە و بەبێ خۆڕێکخستن بەشێوەیەکی هاوچەرخ بزوتنەوەی کورد ناتوانێ کاربکاتە جیهان و مافی چارەنووسی خۆی وەکوو جەزائیر و ڤیێتنام بە دەست بهێنێت، و هەر لەبەر ئەوە وا پێویست ئەکات کە هەموو ڕێکخراوەکانی کوردستان، بەبێ جیاوازی کۆنفرانسێکی نەتەوەیی بگرن و هەرکەسەی نوێنەری خۆی بنێرێتە ئەوجێگایەی کەبڕیاری لەسەرئەدەن، وبەرەیەکی نیشتمانی کوردستانی دابمەزرێنن کەنوێنەری ڕەسمیی نەتەوەی کورد بێت چ لەکوردستاندا وچ لەبەردەم نەتەوەیەکگرتوەکان و دەزگاکانی تری جیهانیدا، بۆ ئەوەی بزوتنەوەی کوردیش بێتە خاوەنی شەخسیەتی ڕامیاری خۆی لە کۆڕەکانی نەتەوە یەکگرتوەکان و لەلای ئەندامە دیموکرات و شارستانیەکانی ئەو دەزگا جیهانیە گەورەیەدا ـکورد چی دەوێت، کوردستان بۆ داوای سەربەخۆیی ئەکات، کورد چ کولتوورو زمان و شارستاـ نیەتێکی هەیە، کورد و کوردستان چ سوودێکیان ئەبێت بۆ جیهان ئەگەربێتو سەربەخۆبژین، ئەوزۆرداریەی کەبەدرێژایی سالانی دابەش کردن و ژێردەستی بەسەر کورد وکوردستان هاتوون چین و کامانەن، بەفلیم ودۆکۆمێنت و نەخشە وژمارە و فۆتۆگراف و بەلگە ئامادە بکرێن.

وەفدێک لەبەرەی نیشتمانی کوردستانی لەزانایان و زمانزان وپسپۆڕەکانی کورد هەلبژێردرێن و بگەڕێن بەسەر پەرلەمانی ولاتەکانی ئەورووپا و ئەمریکادا و بەو بەلگە کۆنکرێتانەی بە دەستیانەوەیە کاربکەنە سەر ئەو پەڕلەمانانە و لە ڕێگای ڕاگەیاندنەوە ڕای گشتی ئەو ولاتانەی ئەورووپا و ئەمریکا بە خۆیان و کێشەی کورد بناسێنن ـ ئەنجامی ئەم گەڕانە ـ بڕیاری ئەندامێتی بزوتنەوەی کورد ئەدات لە نەتەوە یەکگرتوەکاندا.. واتە ئەگەر وەفدەکە توانیبێتی بەتەواوەتی کێشەی کورد بە کۆنکرێتی بخاتە بەردەم ئەو ولاتانە و دۆستایەتی بەلای خۆیدا ڕاکێشابن ئەوا ئەبێتە مایەی چوونە نەتەوە یەکگرتوەکان، چونکە دەنگی ئەو ئەندامانە بۆ کورد ئەبێت و لەکۆوونەوەکانی نەتەوەیەکگرتوەکاندا شتێک دەخەنە کایەوە بەناوی کێشەی کوردەوە، و داگیرکەرانی کوردستان ڕووبەڕووی کێشەکە ئەبنەوە و هەروەکوو کاتی خۆی چۆن فەرەنسا ڕووبەڕووی کێشەی جەزائیر کرایەوە، بەم جۆرە دیبلۆماسیەتی وەفدی کورد ئەتوانێت ببێتە هەوێن و هۆی چەسپاندنی کورد لە نەتەوە یەکگرتوەکان و لە جیهاندا، و ئەمڕۆ لە هەموو کاتێکی تر چاکترە کە نوێنەری کورد بتوانن بەو کارە هەستن، و توانای کوردیش لەو بارەیەوە هەیە و بە مەرجێک کۆبکرێتەوە، وهەرە بەتواناکانیان بخرێتە ئەو وەفدە ستراتیجیەوە، هەر وەکوو نوێنەرانی ڕەشەکانی ئەفریقای خواروو بەشێوەیەکی بێلایەن ـ نیۆترالْ ـ ئەتوانن کاربکەنە سەر هەموو ولاتانی ئەورووپا و ئەمریکا و بەبێ جیاوازی، و بە مەرجێک ئەگەر دروشمیان تەنها ڕزگاری کوردستان بێت، و هیچی تر، و هەروەکوو نوێنەرانی کۆنگرەی نەتەوایەتی ئەفریقای خواروو داوای یارمەتی لە هەموو ولاتێکی جیهان بکەن کە باوەڕی بە مافی مرۆڤ و چارەنووسی گەلان هەیە ـ ئەمهکاری ستراتیجی نوێنەرە دیپلۆماسیەکانی بەرەی نیشتمانی کوردستانی یە کەلەگرتنی کۆنفرانسی یەکەمی نەتەوەی کوردەوە لەدایک ئەبێت، و ئەمە تەنها ڕێگای زانستی و شارستانی هاو چەرخە و ڕێگەی تر هەموو نائومێدی ئەنجامیانە! و لەبەرئەوەی ئەمچەرخە بەچەرخی شۆڕشی ڕاگەیاندن و ئاگاداری بەناوبانگە، دەزگایەکی ڕاگەیاندنی ناوەندیش بۆ بەرەی نیشتمانی کوردستانی کارێکی زۆر ستراتیجی و گرنگە، و بەتایبەتی کە لەڕێگای ڕادیۆ و بەیان و چاپەمەنی هەمە جۆرەوە بتوانێت بە کرمانجی و سۆرانی هەست و هۆشی کورد بە مێژوو و کولتور و فۆلکلۆر و دەنگ و باسی کوردستان و جیهان تیژ و زرنگ بکات، و بەزمانی عەرەبی و تورکی و فارسی گەلانی دراوسێ لە کێشەی کوردستان نزیک بکاتەوە و بەوەندەی کە پێویست دەکات، بۆ ئەورووپا و ئەمریکاش بە ئینگلیزی و ڕووسی و فەرەنسی و ئەلمانی ڕاگەیاندنێکی لە بار و گونجاو هەبێت کە ڕۆژ بەڕۆژ ڕای گشتی ئەم ولاتانە ئاگاداری باری کوردستان بین، و هەتا کاریان تێ دەکات، و ئەوانیش کار دەکەنە سەر سیاسەتی حکومەتەکانیان کە هەموو لە نەتەوە یەکگرتوەکان نوێنەری خۆیان هەیە و ئەتوانن کار لەسیاسەتی جیهانی بکەن ـ ڕۆژهەلاتی ناوەڕاست لەبەر زێڕە ڕەشەکەی و ئەفریقای خوارووش لەبەر زێڕە زەردەکەی هەردووکیان وان بە دەست ئەورووپا و ئەمریکاوە و هەموو گۆڕاتێکی لەو جۆرە پێویستی بەوە هەیە کە کاربکرێتە سەر ڕای گشتی و پەڕلەمانی ئەو ولاتانە، و بەم جۆرە هەر ئەوەندەی لە ڕاگەیاندنی ئەورووپا و ئەمریکادا کێشەی کورد جێگای ڕۆژانەی خۆی بگرێت ئیتر لەماوەیەکی کورتدا کاری خۆی دەکاتە سەر ئەو ولاتانە ...

کورد پێویستی بەم دوو جۆرە سەرکردە ستراتیجی و مەزنە هەیە و هەرکاتێک کە بووین بەخاوەنی ئەم دوومەرجە مێژوویی و هاوچەرخە، ئەوا ئەوکاتە ئەتوانین بە کۆنکرێتی چاوەڕوانی بەری خەبات وتێکۆشان وچالاکی ودیبلۆماسیەت و ڕاگەیاندنی خۆمان بین، وئەمە تەنها ڕێگایە کەئامانجی ستراتیجی لەدوایە وپێویستە وەکووکارێکی مێژوویی گرنگ ڕێکخرا وپارتیەکانی کوردستان بیری لێ بکەنەوە و لە ماوەیەکی کورتدا بڕیاری لەسەر بدەن و بیرلەوە بکەنەوە کە نەتەوە و نیشتمانەکەمان لە مەترسی لە ناوچوونی تەواودایە و ئەبێ هەموو بەهەرەوەزی و گیانی برایەتی و دیموکراتیەت و ئامانجی هاوبەشی و لەخۆ بووردنەوە بۆی بکەونە کار ...نەتەوەی بیست و پێنج ملیۆنی کوردستان چاوەڕوانی کۆنفرانسی یەکەمی خۆی دەکات!

ج. کوردۆ

www.arsivakurd.org

بیرێک بۆ لێکۆڵینەوە

گرتنی کۆنفرانسی یەکەمی نەتەوەی کورد پێویستیەکی مێژوویی و مەرجی سەرکەوتنە!!

پێشەکی:

ئەو وڵاتانەی کە کوردستانیان داگیر کردووە بە هەموو جۆرێک هەوڵی ئەوە ئەدەن کە کورد و کێشەی کوردستان دەنگیان بە نەتەوە یەکگرتوەکان وپەرلەمانی وڵاتە دیموکراتیەکان نەگات، هەمیشە کارێکی وا دەکەن کە بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردستان یەکێتی ناو ریزەکانی خۆی نەبێت، چونکە ئەوە دەبێتە نوێنەرێکی رەسمی نەتەوەی کورد لەجیهاندا وئەتوانێ راستەوخۆ داوای ئازادی کوردستان سەرکردایەتی بکات و تەنانەت لە نەتەوە یەکگرتوەکاندا، و بەو مەرجەی کە بەڕاستی نوێنەری هەموو پارچەوچین و رێکخراوەکانی کوردستان بێت، وماوەیەک بەکردار لەناو کوردستان ولەدەرەوەی کوردستان‌دا نەتەوەی کورد هەموو پێکەوە لەژێر سەکردایەتی‌دا کاربکەن.
نەبوونی بەرەیەکی نیشتمانی بۆهەموو گەلی کوردستان هۆیەکی گرنگی سەرکەوتنی شۆڕشەکانی کورد بووە و بەدرێژایی ئەم سەدەیە، و هەر لەبەرئەوەی کێشەی کورد روخسارێکی یاسای و رەوا وەربگرێت، و کێشێکی مێژوویی خۆی هەبێت لە رامیاری جیهانیدا دەبێت بەرەیەکی نیشتمانی هەمووهێزەکانی خۆی هەبێت، و ئەو بەرەیە تەنها نوێنەری کورد بێت و هەر وەکوو حکومەتیکی کاتی ی ـ ئەمە هەنگاوی سەرەکی یە کە داگیرکەرانی کوردستان زۆری لێ دەترسن و بە درێژایی شەست و چوار ساڵی رابوردوو توانیویانە سڕی بکەن و نەهێڵن کورد بیێتە خاوەنی، هەروەها هەنگاوی دووهەم ئەوەیە کە ئەو بەرەیە بیێتە خاوەنی راگەیاندنێکی ناوەندی خۆی و بەزمانی کوردی و زمانی جیهانی رۆژبەرۆژ رای گشتی جیهانی بەلای خۆیدا نزیک بخاتەوە.
لە ساڵی ١٩٢٢وە کوردستان بەدەستی بەریتانیا و فەرەنسا لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا دابەش و داگیرکراوە و بەبێ ویست و ئارەزووی نەتەوەی کورد خاکی نیشتمانەکەی بەسنووری دەست کرد لەیەک جیاکراوەتەوە، و هەر بەشەی خراوەتە سنووری یەکێک لەم وڵاتانە ـ تورکیا، ئێران، عێراق، سوریا ـ و بە درێژایی هەموو ئەم ساڵانەی رابوردوو نەتەوەی کورد تاڵترین چەوسانەوەی نەتەوایەتی بینیوە و لەوانە: کوشتنی بە کۆمەڵ، زیندان و ئەشکەنجە، بۆردومان و هێرشی سەربازی، راگواستن و دەربەدەرکردن، یاساغ کردنی کولتور و زمانی کوردی، دزینی بەروبووم و هێزی بەرهەم هێنان، جەنگی سایکۆلۆجی رۆژانەی دژبەبوونی‌کورد، وێران کردنی هەزاران گوند و لادێ، دزینی مێژووی شارستانیەتی کوردستان و بەرهەمە هونەری وئەرکیۆلۆجیەکانی، گۆڕینی ناوی شوێنەوارە کوردەکان بەناوی بێگانە، ئەمانە وگەلێک بەڵگەی کۆنکرێتی‌تر ئەوەمان پیشان ئەدەن کە نەتەوە و نیشتمانەکەمان لە سەدەی بیستەم‌دا خراوەتە ژێر پیلانی ستەمێکی یەکجار دژوارەوە کە ئیمپریالیزمی جیهانی نەخشەی بۆ کێشاوە و سەرپەرشتی ئەکات ـ بەرامبەر بە پیلانێکی وا دژوار و ئاشکرا بزوتنەوەی رزگاریخوازی نیشتمانی کوردستان هەمیشە راپەڕیوە و خەباتی کردووە، و بەڵام تا ئێستا سەرکەوتنی بەدەست نەهێناوە ...

هۆی چیە کەوا سەرکەوتن بەدەست نەهاتووە؟
لە خەباتی چەکداریی پێویستمان بەچی‌تر هەیە؟
هۆی سەرنەکەوتنی کورد ئەگەڕێتەوە بۆ:

(١)ـ نەبوونی بەرەیەکی نیشتمانی کوردستانی خاوەن دروشم و پرۆگرام و پەیڕەوی دیار و ئاشکرا کە بتوانێت لە ناوەوە سەرکردایەتی خەبات بکات و لە دەرەوەی کوردستان‌دا نوێنەری رەسمی کورد بێت.
(٢)ـ نەبوونی دەزگایەکی راگەیاندنی ناوەندی کە هەموو جەمسەرەکانی بزوتنەوەی کورد پێکەوە گۆش بکات، ودەوری رابەری ئایدۆلۆجی خۆی لەهەموو لایەکی کوردستان‌دا ببینێت و لە هەندەران بە زمانی بێگانە کێشەی کورد بە جیهان بناسێنێت.

لە ساڵی ٩٢٢وە کوردستان داگیر و دابەش کراوە، بەڵام هەتا ئەمڕۆ بزوتنەوەی‌رزگاریخوازی کورد نەیتوانیوەکۆنفرانسێکی گشتی نوێنەرانی نەتەوەی کورد ساز بکات و پرۆگرامێکی خەبات و بەرەیەکی نیشتمانی کوردستانی دابمەزرێنێت، و بەڵکو پەرەوازە هەریەکەی بەپێ‌ی کات وشوێنی خۆی خەباتی کردووە، و پاش ماوەیەک کەبەرگەی نەگرتووە دامرکاوەتەوە، و شۆڕشی کورد نەبووە هەتا ئێستا بەو جۆرە نەبووبێت، کە ئەوەش خوێن و فرمێسک و ئێسک و پروسکێکی زۆرکەوتووە لەسەر نەتەوەی کورد و بەبێ ئەنجام، وە لەو بارەیەشەوە نموونەمان زۆرە، و لە هەموو پارچەکانی خاکی کوردستاندا.

◄

www.arsivakurdi.org

لە سەر رۆشنایی کۆبوونەوەی فیدراسیۆن

فیدراسیۆنی کۆمەلە کوردستانیەکان لە سویّد لە ١٩٨٧/١١/٢٢ بە بەشداری نوێنەرانی ریکخراوە سیاسیەکانی کوردستانی و کەسانی روناکبیرو سیاسی بێ لایەن کۆبوونەوەیەکی ریّك خست •

لە راپۆرتی سەرۆکی فیدراسیۆن و ئاخافتنی سەرۆکەکانی کۆنی فیدراسیۆن و بەرپرسیارەکانی گۆڤاری " **بەربانگ**" و هەندێ روناکبیرو کەسانی سیاسی دا پەنجە بۆ ئەوە راکێشرا کە فیدراسیۆن لە سەرەتای دامەزرانی یەوە تا ئێستا بە چەند قۆناخێك دا تێپەریوە •

سەرۆکی فیدراسیۆن لە راپۆرتەکەی خۆیدا پەنجەی بۆ ئەو کێشانە درێژ کرد کە تا ئێستا پێویستیان بە چارە سەر کردن هەیە وەك کێشەی ئافرەتان، زارۆك، لاوان، پەروەردە وخوێندن ، هەروەها دوورە• پەرێزی روناکبیرانی کوردی کرد لە چالاکی سیاسی و کۆمەلایەتی دا وەبیر خشتەوە، ئەوەشی راگەیاند کە فیدراسیۆن بۆ خزمەتی کوردی دانیشتووی سوێد هاتۆتە کایەوە وریکخراوێکی دیموکراتی فرەوانە و کراوەیە بۆ هەموو کوردیکی نیشتمانپەروەر بێ جیاوازی بیروباوەر و لە خزمەتی جوولانەوەی رزگاری خوازی کورد دایە • واتە فیدراسیۆن **دژایەتی هیچ ریکخراویکی سیاسی کوردستانی ناکا** ، بەلکو چاوەروانی هاوکاری و بەشداری چالاکی هەموو لایەکە • چونکە ئەرکی سەرشانی فیدراسیۆن لە چوارچیوەی کوردەکانی دانیشتووی سوێدە ، واتە چارە سەرکردنی گیروگرفتی پەناهەندەو ئاوارەی کورد، چ لە باری کۆمەلایەتی یەوە، چ لە بواری فەرهەنگ و کولتووری یەوە، چ بۆ بەرگری کردن لە مافی کورد لە بەرامبەر دەزگاکانی سوێدی دا ، چ ئاگاداری کردنی رای گشتی سوێد لە رووداوەکانی کوردستان و پشت- گیری کردنی هێزە سیاسیە خەباتگیرەکانی کوردستان، بۆ ریسوا کردنی سیاسەتی شۆڤینی و ژینوسیدی داگیرکەرانی کوردستان •

بۆ ئەوەی فیدراسیۆن فرەوانتر و چالاکتر ئەرکی خۆی جێ بەجی بکا لە ئاست کوردەکانی دانیشتووی سوێد لە هەموو باریکەوە و لەئاست بزووتنەوەی رزگاریخوازی کورد دا ، بۆ ئەوەی فیدراسیۆن لە سوێد ببێتە نوێنەری راستەقینەی ئاوارەو پەناهەندە کوردەکان پێویستە پشت گیری بکرێ، هەموو کوردە ئاوارەکان لە ژێر چەتری دا کۆببنەوە، لەسەر بناغەی دیموکراتی و کۆمەلایەتی فرەوان •

بێگومان ئەو کاتە فیدراسیون بۆی دەکرێ رۆلیکی گرنگ ببینی لە ژیانی کوردەکانی دانیشتووی سوێددا ، باشترو چالاکتر بەرگری بکا لە مافی پەناهەندەی‌کورد، باشتر دەتوانێ رێژیمە کۆنەپەرست و شۆڤینی ودیکتاتوریەکانی داگیرکەرانی کوردستان ریسوا بکات •

بانگەوازی لە هەموو نیشتمانپەروەریکی کورد دەکەین، چ سەر بە ریکخراویکی سیاسی بێ،یاخود سەربەخۆ و بێ لایەن، با پیکەوە دەست لە نیو دەست بە گیانی هەست بە بەرپرسیاری بەرامبەر بە میللەتە- کەمان لە کوردستان و کوردە ئاوارەکان لە سوێد، **خەبات بکەین بۆ ئەوەی فیدراسیۆنی کۆمەلە کوردستانیەکان لە سوێد ببیتە ئەو قەوارەیە کە هەمووومان کۆ بکاتەوە لەسەر بناغەی رێزگرتنی بیرو باوار و بۆچوونی جیاواز، ولە پێناو بەرژەوەندی گەلی کوردمان دا •**

د. جەمشیدی حەیدەری

بەربانگ ئۆرگانی فیدراسیۆنی کۆمەڵە کوردستانیەکانە لە سوید

بەرپرسیار: ک. ئیزێل سەرنووسەر: ر. زیلان
دەستەی نووسەران: م. بەکر، ج. کۆردێ، ر. سمێ، ج. حەیدەری
ناونیشان: Berbang
Box. 45205, 104 30 Stockholm
پۆستگیرۆ: 643880-8
تەلەفۆن: 08-68 60 60

ئابونەی ساڵانە ١٠٠ کرۆنی سوێدیە بۆ دەزگاکان ٢٠٠ کرۆنی سوێدیە

دەستەی نووسەران بەرپرسیار نیە لە نووسین و وتارەکانی فیدراسیۆن.
ئەو نووسینانەی بۆ بەربانگ دێ، گەر بڵاو نەکرێتەوە بۆ خاوەنەکەی ناگەڕێتەوە.

UTGIVAR KORSBAND

BERBANG
BOX 45205, 104 30 Stockholm

KURDISK FOLKDANSTÄVLING

MEDVERKANDE ARTISTER & DANSGRUPPER

KOMA JINAN

ŞENGAL

SÎPAN

SULAV

ŞIVAN

GULISTAN

ÖVRIGA DANSGRUPPER:

Fr. GÖTEBORG

Fr. SUNDSVALL

Fr. BOLLNÄS

ARARAT

DÎLAN

GOVEND

SOLNAHALLEN

20 DECEMBER 1987 KL. 15.00

ARR: KURDISKA RIKSFÖRBUNDET + ABF - Stockholm

ENTRÉ: 35 Kr. Kan beställas från tel: 08-668 60 60

Barn: 7-15 år 10 kronor

Författares Bokmaskin
Stockholm 1987

www.arsivakurdi.org